

Radovan Kodera

FOTOGRAF LADISLAV MICHÁLEK

Teoretická bakalářská práce

Slezská univerzita v Opavě
Filosoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě

Opava 2012

Radovan Kodera

FOTOGRAF LADISLAV MICHÁLEK
PHOTOGRAPHER LADISLAV MICHÁLEK

Teoretická bakalářská práce

Obor: Tvůrčí fotografie

Vedoucí práce: prof. Mgr. Jindřich Štreit

Oponent: RNDr. Petr Velkoborský, CSc.

Slezská univerzita v Opavě
Filosoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě
Institut tvůrčí fotografie

Opava 2012

Abstrakt

Tématem mé bakalářské teoretické práce je osobnost fotografa Ladislava Michálka, patřícího do okruhu přátel grafika Vladimíra Boudníka a spisovatele Bohumila Hrabala. Zaměřil jsem se na jeho život a tvorbu i proto, že není široké ani odborné veřejnosti příliš znám. Své fotografie publikuje od 70. let XX. stol. většinou v samizdatech a představil je na několika samostatných i společných výstavách. Pokusil jsem se zhodnotit jeho tvorbu v dobových i uměleckých souvislostech; v hodnocení jsem se soustředil na některé Michálkovy soubory či jednotlivé obsahově významné fotografie.

Abstract

The theme of my bachelor's theoretical work is the persona of Ladislav Michálek: the photographer belonging to the circle of friends of the graphic artist Vladimír Boudník and the writer Bohumil Hrabal. I have focused on his life and work also for the reason that they are not so well known: neither widely nor by the scholarly world. Since the 1970s, he has been publishing his photographs mostly in samizdats and has presented them with several individual and group exhibitions. I have attempted to evaluate his work within its period and artistic contexts; in the evaluation I have concentrated on a certain number of series of Michálek's photographs and also individual photographs significant as to their contents.

Klíčová slova

Samizdat, Libeň, Boudník, Hrabal, soubor

Key words

Samizdat, Libeň, Boudník, Hrabal, series

Podklad pro zadání BAKALÁŘSKÉ práce studenta

PŘEDKLÁDÁ:	ADRESA	OSOBNÍ ČÍSLO
KODERA Radovan	Čelakovského 12, Plzeň - Jižní Předměstí	F081678

TÉMA ČESKY:

Fotograf Ladislav Michálek

NÁZEV ANGLICKY:

Photographer Ladislav Michálek

VEDOUCÍ PRÁCE:

Prof. Mgr. Jindřich ŠTREIT - ITF

ZÁSADY PRO VYPRACOVÁNÍ:

Téma mé práce jsem zvolil na základě osobní zkušenosti s osobou a částí tvorby Ladislava Michálka a také proto, že jeho dílo není příliš známé a že se většinu své tvůrčí práce pohyboval v ineditním prostředí, přesto vytvořil pozoruhodné dílo. Zaměřil jsem se na jeho život a dílo - to bylo vytvářeno ve fotografických souborech. Pokusil jsem se jeho tvorbu zhodnotit i dobových a sociologických souvislostech, případně jsem se pokusil zhodnotit některé soubory i jednotlivé fotografie.

SEZNAM DOPORUČENÉ LITERATURY:

Mizející Libeň, katalog k výstavě fotografií Ladislava Michálka,
vydal Obvodní kulturní dům Praha 8, nedatováno (1987)
Kamenné zprávy z bojiště, bibliofilie k výstavě fotografií Ladislava Michálka,
nakladatelství Pražská Imaginace
Tomáš Mazal, Spisovatel Bohumil Hrabal, nakladatelství TORST, Praha 2006
Vladislav Merhaut, Grafik Vladimír Boudník, nakladatelství TORST, Praha 2009
Ladislav Michálek, Periférie, katalog k výstavě, Velká synagoga v Plzni, 2009
Ladislav Michálek, Libní Bohumila Hrabala, vlastní náklad, Praha 2010

Podpis studenta: .....

Datum: .....

Podpis vedoucího práce: .....

Datum: .....

Podpis vedoucího katedry: .....

Datum: .....

Poděkování

Především chci poděkovat Ladislavu Michálkovi za důvěru, poskytnuté informace, materiály a čas, který mi věnoval, prof. Jindřichu Štreitovi za vedení práce, PhDr. Tomáši Pavlíčkovi, vedoucímu Literárního archivu Památníku národního písemnictví v Praze, za zprostředkování a umožnění bádání v archivu PNP, paní Dagmar Hromádkové, archivářce Literárního archivu PNP v Duchcově za umožnění bádání ve fondu Ladislava Michálka a za trpělivost, Zuzaně Zbořilové za pomoc a podporu, Přemyslu Řepovi za spolupráci. Mé zvláštní poděkování patří Stanislavu Bukovskému.

Prohlašuji,

že jsem tuto práci zpracoval samostatně za použití literatury a pramenů uvedených v seznamu použité literatury a záznamů mých rozhovorů vedených s Ladislavem Michálkem.

Souhlasím,

se zveřejněním v Univerzitní knihovně Slezské univerzity v Opavě, v knihovně Uměleckoprůmyslového muzea v Praze a na webových stránkách ITF.

Radovan Koderá
V Plzni 23. srpna 2012

Ladislav Michálek. Foto RK, srpen 2012

Obsah

I.	Úvod	9
II.	Život	11
III.	Tvorba	16
	Fotografické začátky	16
	Libeň	18
	Boudník, Hampl a další...	23
	Hrabal	30
	Okupace v obrazech	37
	Monumenty	41
	Etc...	45
IV.	Závěr	48
V.	Doplňky	49
	Přehled výstav Ladislava Michálka	49
	Publikované fotografie Ladislava Michálka, články o fotografiích, rozhovory	49
	Použitá literatura a prameny	50
	Jmenný rejstřík	51
	Zkratky	51
VI.	Přílohy	52

Úvod

I. Úvod

Ve Velké synagoze v Plzni byla v neděli 21. června 2009 zahájena rozsáhlá výstava fotografií Ladislava Michálka pod názvem **Periférie**. Výstava byla v synagoze instalována v prostorách bočních chodeb a lodi, na obou schodištích v západní části, na obou ženských galeriích na severní a jižní straně. Celkem bylo vystaveno 225 fotografií. Na přípravě a realizaci výstavy jsem se jistou měrou podílel – výstavu jsem s Ladislavem Michálkem vyjednal, z vybraných negativů jsem nazvětšoval fotografie výstavního formátu, připravil jsem obsáhlý katalog a napsal úvodní text, podílel jsem se na koncepci a samotné instalaci. Uvádím to proto, abych objasnil můj vztah k autorovi a jeho dílu i některé, z dalšího textu vyplývající skutečnosti.

Ladislav Michálek není široké ani odborné fotografické veřejnosti příliš znám. Kdo se alespoň s částí jeho tvorby měl možnost seznámit, aniž zřejmě zaznamenal či si zapamatoval jeho jméno, jsou čtenáři knih Bohumila Hrabala a obdivovatelé díla grafika Vladimíra Boudníka. S oběma legendami poutalo Ladislava Michálka dlouholeté přátelství a Michálek oba pány mnohokrát fotografoval. Některé Hrabalovy knihy doprovázejí Michálkovy ilustrační fotografie, knihy nebo články o Vladimíru Boudníkovi jsou často doprovázeny jeho portréty pořízené Michálkem.

Ladislav Michálek je jako řada jiných fotografů autodidakt a fotografie se nikdy nestala jeho profesí. Fotografii po celý tvůrčí život bere jako zálibu, byť prováděnou často s profesionálním nasazením i kvalitou. Tématy tvorby i svou vlastní skromnou povahou však zůstává na periférii oblastí zájmu širší veřejnosti i odborných uměleckých kruhů. Své ambice nikdy nenadřazuje před dílo ostatních. Předvádí je spíše jaksí mimochodem, bez okázalosti a pompy a skromný zůstává i ve svém životě.

Sám jsem se s fotografiemi Ladislava Michálka setkal v podstatě náhodou. Začátkem roku 1988 jsem se ocitl na pražském sídlišti Bohnice, kde v kulturním domě Krakov právě probíhala Michálkova výstava **Mizející Libeň**. Jeho fotografie mě okouzly svou zvláštní poetikou a atmosférou i obsahovým souzněním s texty Bohumila Hrabala, které jsem tehdy četl s velikou oblibou a sháněl se i po těch oficiálně nevydaných. V té době jsem začínal sám fotografovat a Michálkovy snímky mi byly velmi blízké. Až po mnoha letech, právě v souvislosti s přípravou výstavy v plzeňské Velké synagoze, jsem si uvědomil, jak moc mě Michálkovy fotografie a jeho vidění ovlivnily. I proto jsem se rozhodl věnovat se Ladislavu Michálkovi a jeho dílu v mé bakalářské práci.

Život

I. Život

„...to byla jedna náhoda za druhou...“

Ladislav Michálek

Ladislav Michálek se narodil 15. července 1937 v Mělníce rodičům Růženě a Ladislavu Michálkovým jako nejmladší ze čtyř dětí. Před Ladislavem se manželům Michálkovým narodily tři dcery, Drahoslava, Eva a Jaroslava. Otec byl vyučený zahradník v Zámeckém zahradnictví v Mělníce, za války ale pracoval jako dělník na mělnickém nádraží, matka se starala o děti a domácnost. Poslední dva roky války získal pan Michálek jako další zaměstnání správcovství fotbalového hřiště SK Pšován Mělník. Staral se o hřiště a o vybavení, před zápasy obtahoval lajny, paní Michálková prala ručně v neckách fotbalistům po zápasech dresy. V zimě se hřiště „předělávalo“ na kluziště – místo fotbalu se tu hrál lední hokej. Ke správcovství patřil malý domek, v němž Michálkovi do konce války bydleli. Po skončení války získal pan Michálek zahradnictví ve Varnsdorfu, jehož součástí byl i patrový dům, v němž se nacházelo jedenáct místností včetně rozlehlé květinové síně a prodejny v přízemí. Otec Michálek se mohl plně věnovat své původní zahradnické profesi, paní Michálková vedla květinovou síň – vázala kytice i pohřební věnce.

K Varnsdorfu se pojí vůbec první impulz pozdější Ladislavovy fotografické záliby. Otec začal fotografovat náhodně nalezeným fotoaparátem a své první pokusy s ním začal provádět i malý Ladislav. V roce 1950 zahradnictví Michálkových zabavil národní podnik Elite Varnsdorf, výrobce punčochového zboží. Pana Michálka zaměstnali jako vedoucího skladu ovoce a zeleniny ve Frýdlantu v Čechách, po roce přešel pracovat na krajské ředitelství v Liberci, kam se rodina z Frýdlantu přestěhovala. V Liberci Ladislav Michálek dokončil základní devítiletou docházku a v r. 1952 nastoupil do učebního oboru univerzální nástrojař na Odborném učilišti státních pracovních záloh č. 25 v Jablonci nad Nisou.

„...V devítce jsem se přihlásil na vojenské gymnázium Jana Žižky z Trocnova v Hranicích na Moravě, takže jsem tam jel na zkoušky a neuspěl jsem. Ale bylo mi řečeno, ať se jdu učit černý řemeslo a potom se přihlásím na vojenskou průmyslovku, že budu stoprocentně přijat. Ale když jsem měl rok učení za sebou a přijela za mnou matka, že si mám dát přihlášku, tak jsem řekl – za chvíli budu vyučenej a budu brát peníze a ještě čtyři roky do školy? Ne, děkuju. A na průmyslovku jsem šel až po vojně – na večerní...“ (audio nahrávka rozhovoru Radovana Kodery s Ladislavem Michálkem v Praze 29. prosince 2011 – dále jen: audio LM 29. 12. 2011)

V té době už měl Ladislav první pokusy s fotografií za sebou (k počátkům jeho fotografování a jeho tvorbě se vrátím v samostatné kapitole). Na konci učení byl spolu s několika spolužáky přidělen na praxi do Grafostroje Cvikov. Mezitím se rodiče přestěhovali do Horní Libchavy u České Lípy, kde otec dostal místo zahradníka na školním statku, později se stal jeho správcem. Pak se Michálkovi stěhovali do Zákup a brzy znovu, tentokrát do Kláštera Hradiště nad Jizerou u Mnichova Hradiště, kde pan Michálek pracoval jako vedoucí dopravy státního statku. Sem se k rodině vrátil mladý Ladislav, který po praxi v Grafostroji dostal místo – díky přimluvě manžela jeho nejstarší sestry – v n. p. Liaz v Mnichově Hradišti. Po té, co jeho spolužáci z Jablonce nastoupili „na vojnu“ – sám měl díky administrativní chybě nevyžádaný odklad –, se Ladislav přihlásil na brigádu do hnědouhelných dolů v Mostecké pánvi.

„...Když jsem přišel do Liazu v Mnichově Hradišti, tak chtěli braneckej průkaz, povídám, já ho nemám, vojenská správa na mě zapoměla. Takže tady mě přihlásili, povolali si mě, no a šel jsem tím pádem o rok pozdějc na vojnu. Kamarády, který jsem měl v Liazu, který se taky učili v Jablonci, tak šli normálně na vojnu a já tam zůstal sám. A protože fabriky měly příkaz, kolik sehnat brigádníků do dolů, tak v Liazu zavedli, že každému zaměstnanci se něco sráželo a z tý částky potom, kdo se přihlásil do dolů, dostával deset tisíc – to byla tenkrát velká částka. No a já, blbej kluk, jsem šel...“ (audio LM 29. 12. 2011)

Ladislav téměř celý rok pracoval jako horník na dole Koh-i-noor v Mostě. Bydlel na ubytovně v Litvínově.

„...Důl Koh-i-noor v Mostu, dost slavný, za první republiky tam byl výbuch uhelného prachu, spousta mrtvejších horníků. Některý ty sloje byly zazděny, protože se o nich tvrdilo, že stačí, aby tam přišel kyslík, a bouchá to. Jinak v tom dole bylo tak šestatřicet stupňů tepla, takže jsme dělali v podstatě nahatý nebo jenom pasenku – kus hadru přivázaný provázkem. Tam stačilo, když jsi stál a za chvíli jsi vzal holínky a vylíval jsi pot...“ (audio LM 29. 12. 2011)

V Litvínově ho na podzim 1957 zastihl povolávací rozkaz k nástupu na základní vojenskou službu. Vojenské správy měly za úkol dodávat vojáky k posílení národního hospodářství i do dolů, a protože Ladislav pracoval přímo na šachtě, narukoval do ostravských dolů k 13. technickému praporu. I když to byla těžká fyzická práce, mohl si během „vojenské“ služby vydělat a ušetřit nějaké peníze.

„...Byl to pokračovatel PTP (Pomocné technické prapory, pozn. RK). Na rozdíl od nich jsme dostali zbraně (naše hymna byla – dávají nám zbraně, my s.... na ně...), hlavní zbraní však bylo stále sbíjecí kladivo a lopata, případně uhelný kombajn. Základní výcvik v Opavě trval pouze tři neděle a byl snesitelný – nesměli jsme být frajtry příliš unavováni. Žádné noční popluchy, žádné dlouhé pochody... Převezli nás do Ostravy-Radvanic, na novou Kamčatku, po několika týdnech nás přestěhovali o tři sta metrů dál a to již byl Petřvald. Měli jsme černé výložky, vyřazené uniformy a pracovali jsme v Ostravsko-karvinských dolech. Já pracoval v Petřvaldě na dole Julius Fučík, šachta Hedvika... Co se nestačilo...vyřabat v týdnu, dohánělo se mimořádnou směnou v neděli (za splnění plánu těžby dostávali důstojníci prémie) ...byli jsme nuceni pracovat i v šestnácti-hodinových směnách. Volná nepracovní sobota, tzv. klouzavá byla jen každá čtvrtá a i ta se stávala pracovní...“ (Ladislav Michálek: Jak to bylo podle mne, samizdat, 17. 4. 2009)

Po návratu z vojny, na podzim r. 1959, se Michálek ucházel o zaměstnání v Praze, kde už tehdy žili rodiče i jeho tři sestry. Tady došlo k prvnímu „setkání“ s Libní, jeho pozdější velkou fotografickou inspirací. Bydlel u prostřední sestry Evy v kolonii tzv. nouzových domků Na Hájků, v malém bytě 1+1. Trvale přihlášen byl ale stále ještě v Klášteře Hradiště. Díky administrativním obstrukcím při hledání místa se nakonec dostal do dílny podniku ČKD Trakce, dříve Aero Vysočany, kde se jeho novým starším kolegou stal Vladimír Boudník.

„...Švagr, u kterýho jsem bydlel po vojně, mi sehnal zaměstnání v Lověně, oprava loveckých zbraní, byla by to fajňácká práce. Takže jsem tam šel na osobní - jo, ano, nastoupíte prvního listopadu. No a já tam prvního nastoupil, převlík se v šatně do montérek a tam za mnou přišel chlap, že se mám dostavit na osobní. Přišel jsem a tam mi řekli, bohužel, nemůžeme vás přijmout, protože nemáte trvalé bydliště v Praze. Trvalé bydliště v Praze jsem nemohl dostat, pokud jsem neměl v Praze zaměstnání. Výjimky existovaly, což byl organizovaný nábor, například ČKD Trakce, bývalá Aerovka. Takže jsem tam nastoupil s menším, asi týdenním zpožděním do práce. Nebejt těchhle zkurvenejch nařízení, tak bych se nedostal k Boudníkovi a tím pádem ani k Hrabalovi. Jedna náhoda za druhou...“ (audio LM 29. 12. 2011)

To, že ho v „Lověně“ nepřijali, a musel nastoupit v ČKD Trakce, způsobilo, že pracoval asi tři metry od Vladimíra Boudníka. Ve stejné době nastoupil do ČKD Trakce další mladík, Vladislav Merhaut, pozdější Boudníkův „sekretář“ a znalec jeho díla i života. V šatně dílny, kde pracovali, měli skříňky vedle sebe – Boudník, Michálek, Merhaut. I přes věkový rozdíl – Boudník byl o třináct, resp. čtrnáct let starší – se z nich brzy stali velcí přátelé.

„...Jako jsem já dostal titul Boudníkův sekretář, docílil Ladislav Michálek titulu dvorní fotograf. Přišel k němu podobným způsobem. Oba jsme Boudníka poznali téměř současně a on nás „uhranul“ svou existencí i produkcí. Na rozdíl ode mne Láďa s Vladimírem nechodil tak často na pivo – ale udělal své: velkolepý cyklus dokumentárních i umělecky zpracovaných fotografií Mistra, částečně i jeho díla...“ (Merhaut Vladislav: Grafik Vladimír Boudník; TORST, Praha 2009, str. 336)

Boudník byl vstřícný ke každému, kdo projevil zájem o tvůrčí činnost a snažil se ho vyprovokovat k vlastní umělecké produkci. Merhaut s Michálkem hned vzbudili jeho pozornost. Začal tím, že každému věnoval několik svých grafik. Zároveň jim předvedl, jak vytváří svou strukturovanou grafiku pomocí špon, kovových součástek a kladiva, a chtěl, aby to sami zkoušeli.

„...Přinesl mi tabuli hliníkového plechu, ať do toho něco vymlátím, on že mi to vytiskne. Já to vpůli vzdal. Boudník sice tvrdil, že umění může dělat každý, ale u mě se splet. Já nebyl schopen něco, co by se mi zdálo smysluplného, vymlátit...“ (audio LM 29. 12. 2011)

Matka Růžena Michálková už v následujícím roce zemřela. Otec pracoval jako řidič nákladního automobilu. Zemřel v roce 1988. Ladislav se asi po roce přestěhoval z Libně k nejstarší sestře Drahoslavě do velkého bytu v Holešovicích. V té době vystudoval večerně strojní průmyslovku. V bývalé „Aerovce“, nyní ČKD Trakce, se seznámil s mladou účetní Irenou. Po několikaměsíční známosti se s ní Ladislav v r. 1963 oženil. Po svatbě bydleli několik let u Ireniných rodičů v ulici Na Srázu v Libni. Michálek se tak do Libně vrátil. Protože měl vystudovanou průmyslovku, přešel z dílny do oddělení normovačů, kde se několik z jeho nových kolegů zabývalo fotografií. To jej podnítilo tomu, aby si pořídil kvalitnější fotoaparát a začal systematictěji fotografovat. Zároveň se dále rozvíjelo jeho přátelství s Vladimírem Boudníkem, Vladislavem Merhautem a dalšími osobnostmi tehdejší alternativní výtvarné scény i kulturního života, které se v okruhu Boudníka pohybovaly – s Oldřichem Hamerou, Zdeňkem Boušem, Josefem Hamplem, ale také teprve do literárního světa vstupujícím Bohumilem Hrabalem. To se projevilo i v motivech Michálkova fotografování. Michálek se zúčastnil v té době mnoha výtvarných i kulturních akcí; některé fotograficky dokumentoval. Michálek s Boudníkem si byli velmi blízcí, Vladimír se stal častým Michálkovým fotografickým objektem. Vzájemně se navštěvovali, chodili na výlety, na ryby. Boudník, ač téměř nikam nejezdil, byl s Ladislavem Michálkem v r. 1967 na společné dovolené.

Vladimír byl plachý a měl nedůvěru zvláště k manželkám svých kamarádů. Ne že by se jich bál, ale měl strach, že svou přítomností, návštěvou způsobí nepříjemnosti nám kamarádům, že nám naše ženy po jeho odchodu vynadají, že z jeho návštěvy budeme mít nepříjemnosti a rozbroje. To vyplývalo asi z jeho zkušenosti s Teklou, ale ještě spíše s matičkou, která se tak většinou chovala. Myslím si však, že za Michálkem a jeho ženou Irenou chodil rád a tento pocit při návštěvách u nich dovedl potlačit. S Láďou byl dokonce na společné dovolené na Slapech, chodili zde na houby, koupali se, což byla opravdu výjimka...“ (Merhaut Vladislav: Grafik Vladimír Boudník; TORST, Praha 2009, str. 336)

Do dramatických událostí r. 1968 vrcholících srpnovou okupací vojsky Varšavské smlouvy zasáhla 5. prosince nečekaná smrt Vladimíra Boudníka – ráno po vernisáži své výstavy v pražské kavárně Viola se doma na šňůře uvázané na okenní klíče oběsil... Ladislav Michálek přišel o přítele, kulturní svět o jednu z nejvýraznějších osobností alternativního výtvarného umění 60. let...

Odezvy roku 1968 poznamenaly i život Ladislava Michálka a jeho ženy Ireny. Ladislav uvažoval o emigraci, Irena ji ale odmítla. Oba museli v r. 1969 změnit zaměstnání. Irena opustila místo u Správy diplomatického sboru a nastoupila jako úřednice v podniku Pražská stavební obnova. Ladislav začal pracovat jako kopáč a betonář u Montovaných staveb Praha. Po roce nastoupil jako technik stavebního dozoru v Okresním podniku bytového hospodářství Prahy 8. Po nějaké době přešel do Pražské stavební obnovy, závod 08 v Praze 8, kde pracovala jeho žena Irena, – jako mistr údržby a lešenářů. Podnik Pražská stavební obnova prováděl některé asanační práce v Praze a podílel se na asanaci části staré Libně.

Počátkem 70 let začali přátelé Vladimíra Boudníka oživovat jeho odkaz. Vytvořili jakési volné sdružení, **Spolek přátel Vladimíra Boudníka**. Vznik spolku inicioval Vladislav Merhaut a dalšími zakládajícími členy byli Oldřich Hamera, Josef Hampl a Ladislav Michálek. Organizovali společná setkání, výstavy Boudníkových prací a podíleli se na vydávání publikací, což v té době bylo možné jen v samizdatové podobě. Ladislav Michálek dodával do publikací Boudníkovy fotografie či reprodukce jeho prací, některé akce fotograficky dokumentoval. Vlastní fotografickou tvorbu začal směřovat niternějším směrem – zaměřil se na fotografování funerální tematiky spojené s historickými událostmi, jakou pro něho bylo především téma Prusko-rakouské války r. 1866 a jejích památníků, a některá další okrajová témata; občas ale fotografoval i aktuální společensky významné události (vznik památníku u fiktivního hrobu Johna Lennona po jeho smrti v r. 1980; listopadové události r. 1989). Funerální tematiku zpracoval v rozměru přesahujícím fotografickou dokumentaci. Mnoho let trvající zájem, práce a úsilí, v němž mu byla plnohodnotnou partnerkou manželka Irena, zúročili ve vydání tří faktografických knih s fotografickým doprovodem. Irena Michálková se toho však už nedožila. Zemřela 13. března 2006. Ladislav Michálek postupně vlastním nákladem vydal v roce 2008 knihy **Zaniklé pražské vojenské hřbitovy a Olšany hrdinské**, v r. 2009 knihu **Kamenů hlas. O válce roku 1866**. Jako autoři jsou uvedeni Irena a Ladislav Michálkovi. V roce 2011 vydal Ladislav Michálek opět vlastním nákladem fotografickou knihu **Libní s Bohumilem Hrabalem**.

Ladislav Michálek žije v Praze. V r. 2008 a v r. 2012 předal část svého archivu včetně korespondence, některých souborů negativů i stovky vlastnoručně zhotovených fotografií **Literárnímu archivu Památníku národního písemnictví v Praze**. Fond Ladislava Michálka je nyní uložen v archivu Památníku na zámku v Duchcově a je postupně zpracováván.

Libeň. 1965

Tvorba

Fotografické začátky

III. Tvorba

Fotografické začátky

Ladislav Michálek tvrdí, že za vším podstatným v jeho životě stojí náhody. Díky jedné takové náhodě se dostal k prvnímu fotografickému přístroji. Bylo to ještě ve Varnsdorfu, krátce po skončení války.

„...Po válce jsme si jako kluci hráli na partyzány a na německý vojáky, což nikdo nechtěl být. A když jsem prolízal nějaký křoviska, tak jsem našel fotoaparát. Byl to dost primitivní Kodak junior 6x9 na kovový cívký, tenkrát se ještě ty filmy prodávaly. Zřejmě ho tam zapomněl nějaký kluk po milování s děvčetem. Přines jsem ho domů. Že ho táta neodevzdal může působit z dnešního hlediska dost divně, tenkrát ne. Za prvé - bezcennej foťák, a dát ho policajťům, tak si ho některej policajt vzal. Táta koupil příručku, použil ten aparát a udělal několik rodinných fotografií. My jsme měli zahradnictví, máma výborně vázala věnce, kytice svatební, takže to fotil, vyfotil taky mě, ségry, ty fotografie zůstaly u sester – nejstarší a té druhé nejstarší, to už je asi k nedohledání...“ (audio LM 29. 12. 2011)

V deseti letech si Ladislav fotoaparát vypůjčí a se spolužáky na výletě nafotí první film. Při zpracování však udělá celkem častou začátečnickou chybu – negativ vloží nejprve do ustalovače a pak teprve do vývojky.

„...Táta to měl rozdělaný v lahvičích od vína, asi tam nedal nálepky, protože věděl, kde co je, já to nevěděl. Potom jsem delší čas nefotil, pak, když jsem znovu začal, tak jsem si to dával vyvolat, v každé drogerii nebo nevím, jestli v každé, ale znal jsem drogerie, kde to dělali, potom ve Foto-kinu...“ (audio LM 29. 12. 2011)

V Grafostroji Cvikov, kam je odeslán po vyučení na praxi, dostává se spolužáky k bydlení malý domek, který má společný dvorek s dalším domkem, kde je na půdě fotokomora závodního klubu. Komoru má na starost pan Bárta. Když zjišťuje, že se Ladislav zajímá o fotografování, přivede ho do komory a přesvědčuje, aby si negativy zpracovával sám. Naučí ho, jak se vyvolávají filmy nejen v tanku, ale i v misce.

„...On mě naučil vyvolávat negativy v misce. Skleněnej váleček, znáš to - protahování z jedny strany na druhou, což znamenalo, že jsem si mohl kontrolovat stupeň vyvolání. Zelená žárovka, normálně – než si na to zvykneš, tak nevidíš vůbec nic, čirá tma, ale po chvíli... Neměl jsem podvyvolanej ani převyvolanej film a i když jsem potom dělal v tanku – tohle bylo lepší...“ (audio Michálek 29. 12. 2011)

Bárta sleduje Ladislavovo fotografické snažení a oceňuje jeho smysl pro kompozici. Vyzve ho, aby připravil nějaké fotografie na výstavu fotokroužku. Ladislava to potěší, ale na vystavování se ještě necítí. Bártovo uznání je přesto pro Ladislava velkým povzbuzením a podporou v dalším fotografickém snažení. Rodiče vítají jeho zájem a k vánocům r. 1954 mu pořídí kinofilmový hledáčekový aparát Vega II. Fotografování pak ale na nějakou dobu přeruší brigáda v mosteckých dolech a následná vojenská služba - ta je vlastně pokračováním předchozí hornické práce. Díky tomu, že si přivezl z vojny nějaké našetřené peníze, může si konečně pořídít kvalitnější fotoaparát.

„...Vyhlížel jsem, vyptával se a nakonec jsem si koupil Praktisix s objektivem Biometar 2,8. Domnívám se, že tenkrát nebylo možné si v našich obchodech koupit lepší. Mnohem později jsem měl ještě dva Pentaconsixy, což byly „vylepšené“ Praktisixy...“ (Ladislav Michálek: Jak to bylo podle mne, samizdat, 17. 4. 2009)

Okouzlený možnostmi středoformátové jednooké zrcadlovky vášnivě fotografuje.

Foto na straně 17: „Kulatý“ plynojem nad Palmovkou v Libni. 1970

Libeň

Libeň

Po několikaměsíční pauze se Michálek vrací v r. 1963 do Libně. S manželkou Irenou se po svatbě nastěhují k jejím rodičům do domu na rohu ulic Na Srázu a Bulovka. Jako improvizovanou fotokomoru využívá – jak to bylo u fotoamatérů obvyklé – koupelnu. Zde vyvolává negativy a zvětšuje fotografie. Nejprve na vypůjčeném zvětšovačce, později si pořizuje vlastní zvětšovací přístroj československé výroby Opemus 2A.

„... Co jsem fotografoval? Asi jako každý začátečník, všechno. Manželku, přírodu, sport, Prahu a začal jsem se soustřeďovat na Libeň...“ (audio LM 29. 12. 2011)

Jak tomu bývá u fotografů, kteří mají fotografování jako zálibu, první objekty nacházejí nejprve ve svém okolí, postupně se akční rádius jejich fotografických záznamů rozšiřuje. Michálovým okolím v době okouzlení fotografií byla Libeň. A Michálek začíná fotografovat první ze svých fotografických „opusů“. Fotografuje tajuplná zákoutí, hradby a ohrady, starosvětsky vyhlížející domky, pusté ulice, střechy domů v mlhavém oparu, v zapadajícím i vycházejícím slunci, vývěsní štíty, zvětralé zbytky reklam na domovních fasádách a štítech, odstavená auta. První Michálovův cyklus je zřejmě i jeho časově nejdelším – zahrnuje období od počátku 60. let až do konce let osmdesátých. Vytváří některé fotografie později proslavené jako obrazový doprovod knih Bohumila Hrabala - nároží tehdejší Třídy Rudé armády a Primátorské ulice, kde mezi sloupy visí transparent s nápisem Kluby poesie (1967), secesní pisoar – později zbořený - na náměstí Na stráži (1966), pohled na legendární – kulatý - plynojem nad Palmovkou (1970), fotografuje Hrabalovu „Hráz věčnosti“, dům č. 24 v ulici Na hrázi a jeho dvorní trakt, kde spisovatel víc než dvacet let žil a tvořil.

Michálek ale také zaznamenává, jak stará Libeň postupně mizí, fotografuje torza zbořených domů i právě probíhající demolic. Jako technik podniku Pražská stavební obnova, který asanaci Libně provádí, je o chystaných demolicích předem informován. Jednou z takto výmluvných „demoličních“ fotografických prací je trojice snímků, kde na prvním je přes shromážděný dav vidět v pozadí řada vysokých činžovních domů v ulici tehdejší Rudé armády, druhý snímek zachycuje okamžik odstřelu, kdy se celý dům mírně nadzvedne a „rozvlní“ a z komínů vystřelí k obloze usazené saze, na třetím se z místa, kde domy stály, valí oblaka prachu – dav přihlížejících v popředí snímku stojí stále beze změny.

Libeň. Třída Rudé armády. Odstřel domů pod restaurací Na Staré base. 1967

Dvorky mezi ulicemi Světovou a Na hrázi. 1980

U restaurace Na Staré base. 1967

„Válcový“ plynojem na Balabance, později zbořený. 1966

Ulice Bulovka. 1974

Řada Michálkových snímků Libně má dnes dokumentární hodnotu – domy, ba celé ulice na nich zachycené už nestojí. Michálkovy fotografie mají ale i vysokou estetickou a výtvarnou působivost. Zachycují torza mikrověta jedné z periferních pražských čtvrtí. Tím, že Michálek fotografuje na čtvercový formát a snímky tak i v naprosté většině komponuje, dosahuje zvýšení účinku jisté fragmentovosti – vytržení obrazu z celkové situace je ještě zřejmější a výmluvnější...

Michálek se příležitostně účastní fotoamatérských soutěží - v jedné z nich pořádané podnikovým časopisem Kovák ČKD, získává II. cenu (dopis redakce 17. 6. 1966, Literární archiv Památníku národního písemnictví). V roce 1968 se účastní společné výstavy pořádané přímo v závodním klubu ČKD Trakce. Kromě Libně fotografuje i různá další témata, někdy i sportovní události. Občas publikuje v periodikách.

„...Libeň mě vždycky fotograficky přitahovala... tak jsem ji začal fotit. Možná dřív než Boudníka a možná ve stejný době. Měl jsem Praktisix, kladl jsem si vyšší cíle, ale fotil jsem všechno možné, třeba i sport. Třeba Ralley Monte Carlo – tenkrát hěždicová jízda vedla i přes Prahu – nebo motocyklový závody do vrchu v Břevnově, kde to padalo na drážku, a tam jsem se dostal do vyhrazeného prostoru – měl jsem od středočeských novin Svoboda akreditaci - jako, že pro ně fotím... Tam se mi povedly dva docela dobrý snímky - negativ určitě neexistuje - mohly by být v Památníku (Literární archiv Památníku národního písemnictví, pozn. RK) – 30x40. Takže jsem hledal své téma, až jsem ho našel v Libni a v Boudníkovi...“ (audio LM 29. 12. 2011)

Dvorní trakt domu č. 24 v ulici Na hrázi v Praze-Libni, proslulá Hrabalova „Hráz věčnosti“. 1987

Jedním z prvních obsáhlejších „výstupů“ Micháلكových fotografií Libně se stala první, samizdatová verze knihy Bohumila Hrabala **Kluby poesie**¹. Byla to ručně na psacím stroji psaná kompilace dvou Hrabalových textů – **Něžný barbar** a **Příliš hlučná samota**. Hrabal oba texty prostřídal v půlstránkových odstavcích. Kniha je v pevné plátěné vazbě bez nápisu, desky mají rozměr 28x25cm. Byla vydána v pěti exemplářích a každý Hrabalův strojopis je proložen 24 Micháلكovými originálními zvětšeninami formátu 24x24 cm nalepenými na zvláštních stránkách. První fotografií je pohled na plynojem nad Palmovkou (z původního záběru je do knihy udělán výřez – chybí budovy loděnice na původním záběru v popředí). Na poslední straně je nalepena na šířku oříznutá zvětšenina snímku z tehdejší třídy Rudé armády s transparentem s nápisem Kluby poesie. Pod ní je stručná tiráž s uvedením autorů – text: Bohumil Hrabal, fotografie: Ladislav Michálek a jejich vlastnoruční podpisy. A pod tím: Praha 1978 (Literární archiv Památníku národního písemnictví)

Mezitím vedení ČKD Trakce zrušilo místo podnikového fotografa a jeho fotolaboratoř dalo k dispozici závodnímu fotokroužku. Ladislav Michálek zde nějaký čas vyvolává filmy i zvětšuje. Občas také využívá temnou komoru fotoklubu (dříve) Nekázanka, jehož je členem. Později mu manželka Irena navrhne, aby přepažil jeden pokoj a zřídil si vlastní fotokomoru. Sice tam nemá tekoucí vodu – fotky pere ve vaně – ale jinak může normálně pracovat.

Když se Micháلكovi přestěhují na sídliště Jižní Město, podaří se Ladislavovi sehnat jednu místnost jako ateliér s temnou komorou na dvoře domu č. 85 v Sokolovské ulici v Karlíně. (Rozhodnutí o pronájmu nebytových prostor, 16. 6. 1976, Literární archiv Památníku národního písemnictví)

„... jeden kolega mi zařídil místnost v Karlíně, takže jsem měl ateliér tam. Ovšem to byla dost bída – v zimě. Měl jsem musgravky, ty to vytopily, ale ty sajrajty chemický – já je zahříval na víc stupňů – blázen - to nevalilo, ale když jsem to měřil za chvíli, tak klesla teplota na 10, 12 stupňů, vývojka, ustalovač. Jak se to vyvíjí, to jsem viděl, ale s ustalovačem? Nechával jsem to v ustalovači radši dýl...“ (audio LM 29. 12. 2011).

Ateliér v Karlíně užívá Michálek až do r. 1990. Dům získávají v restituci členové Lidového bytového družstva a Michálek musí ateliér opustit. Při úklidu spálí v kamnech část svého archivu negativů i zvětšenin.

¹ **Kluby poesie**, vychází oficiálně až v roce 1988 v nakladatelství **Mladá fronta** s cenzurovaným textem a s několika Micháلكovými fotografiemi Boudníka, nikoli s fotografiemi Libně, jak to bylo původně dohodnuto a jak tomu bylo u samizdatového vydání. Jediná fotka z původní verze se ocitla na přebalu – do zelena tónovaná Micháلكova fotografie libeňského kulatého plynojemu. RK

Boudník, Hampl a další...

Boudník, Hampl a další...

Logickým vyústěním fotografických snah Ladislava Michálka bylo zobrazení přítele Vladimíra Boudníka. Vídají se spolu v zaměstnání i po práci – oba v Libni nějaký čas současně bydlí. Michálek vycítil, že Boudník je pozoruhodná osobnost. Vladimír je pro něho inspirativní jak svou, vizáží, tak především životním postojem, způsobem práce i tvorby, nápady i nonkonformností a jistou bizarností.

Začíná jej fotografovat v polovině 60. let. Nejprve příležitostně při společných pochůzkách, výletech, na rybách, posezení v hospodách. Často také reprodukuje Boudníkovy grafiky pro katalogy a publikace. V září roku 1965 má Boudník první oficiální výstavu ve výstavní síni na Karlově náměstí v Praze. Michálek pořizuje několik fotografií Boudníka, jak postupně přichází na výstavu. Výmluvná je fotografie pořízená z pasáže ven před vstup, kde Vladimír nejistě postává u stojanu s plakátem na svou vlastní výstavu a plaše nahlíží dovnitř... Michálek se domluví s Boudníkem, že ho bude fotit i při jeho grafické práci. Postupně jej fotografuje v jeho bytě na Kostnickém náměstí, později v suterénu v ateliéru a vytváří emotivně působivé portréty dokonale vystihující Boudníkovu zaujetí a uměleckou vášeň. Boudník často pracuje dlouho do noci a Michálek využívá k umocnění portrétů expresivního osvětlení.

„Jako fotograf, když uvidíš moje vybavení, čím jsem fotil Boudníka... To byl takhle velkej nebo takhle malej hliníkovéj reflektůrek, v tom byla žárovka na fotografování, pětisetwattová, ale měla daleko větší svítivost. A s tím jsem fotil Boudníka při práci, a tím vlastně vznikly snímky, který mi pak otevřely cestu, protože se ty moje fotky Boudníka při práci docela líbily...“ (audio LM 29. 12. 2011)

Vladimír Boudník před vstupem na výstavu v Galerii na Karlově náměstí v Praze. Září 1965

Michálek pracuje často v extrémních podmínkách s minimálním osvětlením. Používá náznaků i účinně promyšlené kompozice. Zaměřuje se na detail, který zdánlivě vytrhává z kontextu, aby jej v následujícím snímku vrátil zpátky do děje. Boudník je výborný model. Je vidět, že si fotografování „užívá“, s Michálkem spolupracuje, nahrává mu. Vstupuje do světla a zas se z něho ztrácí, na „svého“ fotografa si počká, stejně jako si fotograf Michálek počká na „dobré“ světlo, na detail, úhel pohledu... Souhra modelu a fotografa je na výsledku patrná.

Boudník od poloviny roku 1966 do května 1967 vede arteterapii na psychiatrické klinice prof. Vondráčka na oddělení dr. Stanislava Drvoty. Ladislav Michálek tam jde jednou s ním, aby ho při arteterapii vyfotografoval. Vladislav Merhaut v monografii o Boudníkovi píše o Boudníkově práci na psychiatrické klinice a zmiňuje se i o Michálkově focení: „*Ladislav Michálek tam byl fotografovat, ale nějak se mu ty fotky nepovedly...*“ (Merhaut Vladislav: *Grafik Vladimír Boudník*; TORST, Praha 2009, str. 297). S tímto Merhautovým hodnocením Michálkových fotografií nemohu souhlasit. Boudník v improvizované učebně-dílně prováděl se svými svěřenci základní výtvarné techniky – kresbu uhlím, štětcem, monotyp. Michálek vytvořil několik fotografií dokumentárního charakteru sice s decentním odstupem, přesto působivě zachytil tvůrčí zaujetí i intimitu spojení Boudníka jako pedagoga a pacientů-žáků při práci i při vzájemné komunikaci. Čtyři Michálkovy fotografie ze souboru Boudníkovy arteterapie byly zařazeny i na plzeňskou výstavu.

Během společné dovolené v létě 1967 na Slapech, pořizuje Ladislav působivé civilní snímky Boudníka v různých všedních situacích – při koupání v řece či v přehradě, při chytání ryb a jejich „zpracování“, na výletech, při odpočinku. Vladimír působí na snímcích vyrovnaně, není patrné, že sám má psychické problémy. Je to „jiný“ Boudník, než jak ho poznáváme na Michálkových pracovních portrétech, kde „morduje“ satinýrku...

Michálkova fotografická studie Vladimíra Boudníka by mohla být kompletní. Ale ještě není. Chybí v ní dvě ženy ovlivňující Boudníkův život v jeho závěru. V srpnu r. 1968 se Vladimír Boudník v Českém Krumlově podruhé žení – bere si o víc než 20 let mladší textilní výtvarnici Věrou Špánovou. Krásná a inteligentní Věra je Boudníkovou novou velkou inspirací, ale Vladimír vztah a jeho kolizi se vztahem ke své matce i celou situaci zřejmě nezvládá. Ladislav Michálek novomanžele fotografuje v září 1968 v Boudníkově pokoji v bytě na Kostnickém náměstí a oba se zdají být vyrovnaní a v přítomnosti toho druhého i šťastní. Přibližně v téže době fotografuje Michálek Vladimíra s „matinkou“ Jindřiškou Boudníkovou-Zikmundovou u nich doma v obýváku. Ze snímku je patrná dominance Vladimírovy matky.

Při následné návštěvě u „matinky“, jak ji Boudník nazýval, se Michálek setkává s výtvarným teoretikem a kurátorem Arsenem Pohribným a ukazuje mu některé své fotografie. Pohribný nabízí Michálkovi zaměstnání – mohl by fotografovat umělce v jejich ateliérech, případně reprodukovat jejich práce. V důsledku srpnové okupace Arsen Pohribný emigruje a ke spolupráci nedojde.

5. prosince 1968 Vladimír Boudník tragicky umírá. Krátce před tím, 24. listopadu píše Michálkovi dopis, kde ho informuje o připravované výstavě a žádá ho, aby mu přefotil grafiky do katalogu. Shodou okolností se zmiňuje o Arsenu Pohribném a jeho záměru napsat v zahraničí o Boudníkovi článek a uspořádat mu tam výstavu. V dopise je i zmínka o Boudníkově neutěšeném duševním rozpoložení.

„...Láďo, měl bych na Tebe prosbu – ovšem – bude-li to možné. Snad jsem ti říkal, že v únoru 1969 mám mít výstavu v Havlíčkově Brodě. Již je to v jednání. Vedoucí galerie by potřeboval pro katalog asi 7 fotografií mých prací a můj portrét. Předmluvu má psát Dr. B. Mráz. Fotografie mám odeslat do 10. XII. 68. – Nevím, budeš-li mít chuť se se mnou zdržovat a neotravuji-li. Kdyby to nebylo možné, budu se snažit se obrátit někam jinam.

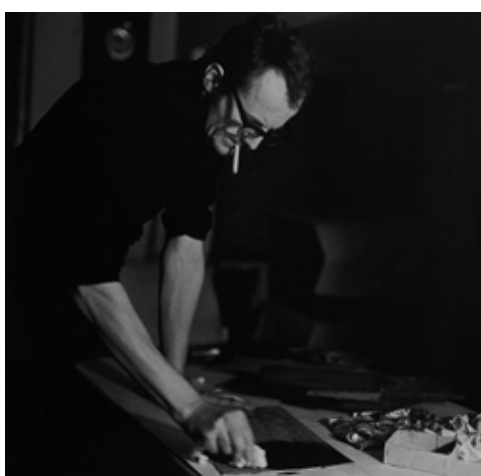
Jinak žiji duševně mizerně. Nedělat trochu výtvarničinu a nebýt odkázán na životní impulsy, mám dojem, že bych se na všechno vykašlal a žil si v klidu – pokud možno, jako většina lidí. Je to peklo, že přes to, že se pohybuju mezi lidmi, trpím příšerným pocitem osamocení. Konec-konců, je to ostatně zákonité, a život nedává nic zadarmo. Jinak se měj dobře. Srdečně Tě zdraví a současně Irču.

V. Boudník.“ (Dopis Vladimíra Boudníka Ladislavu Michálkovi, 24. listopadu 1968, Literární archiv Památníku národního písemnictví)

Vladimír Boudník ve svém bytě a v ateliéru na Kostnickém náměstí v Praze na Žižkově. 1965-1967

Vladimír Boudník na dovolené na Slapské přehradě. 1967 S Irenou Michálkovou na rybách na Zbraslavi. 1966

Na rybách u Vltavy proti Štvanici. 1966

Na dovolené na Slapské přehradě. 1967

Boudníková smrt Michálka těžce zasáhne. Projeví se to i v jeho tvůrčí práci. Začne se ubírat k niternějším a ještě okrajovějším tématům.

V roce 1970 fotí Michálek sérii fotografií oprýskaných a opadaných částí omítek libeňských domů. Je to jakási pocta Vladimíru Boudníkovi - na podobné zdi kdysi přikládal „slepé“ rámy a demonstroval, že výtvarné obrazy lze nalézt všude. Michálek tím, že tyto „nástěnné malby“ zachycuje na políčka negativu a poté zvětšuje jako dvojexpozice s portréty Vladimíra Boudníka, dovede Boudníkovu metodu a inspiraci k hmatatelnému výsledku. Zároveň se tím hlásí konkrétním dílem k Boudníkovu odkazu.

Michálek po Boudníkově „odchodu“ – smrt přítele jej hluboce poznamenala a nepochybně ovlivnila i v tvorbě - fotografuje ještě výtvarníka a „partáka“ ze Spolku Josefa Hampla. Reprodukují jeho grafiky, obrazy, plastiky a pořizuje pracovní portréty podobně jako tomu bylo s Boudníkem. Rozsahu a působivosti Boudníkových portrétů však už nedosahuje. Z portrétů obou výtvarníků, Vladimíra Boudníka i Josefa Hampla, sestavuje výstavní soubor a na sklonku roku 1971 instaluje svou první oficiální výstavu v prostorách Fotoklubu ČKD Praha, bývalého **Prvního českého klubu fotografů amatérů Nekázanka**. Výstava má název **Boudník, Hampl ve fotografii Ladislava Michálka** a je zahájena 2. prosince 1971.

V 70. letech, kdy normalizace těžce dolehne na kulturní aktivity včetně vydávání knih, vzniká několik samizdatových publikací věnovaných Vladimíru Boudníkovi. Ve všech jsou uváděny Michálkovy fotografie Boudníka. Například v r. 1972 je to nákladem 25 kusů vydaný samizdat **„K nedožitým 48. narozeninám prvního explozionalisty“** s texty Boudníka, Vladislava Merhauta, Michálkovou fotografií a s Hamplovým slepotiskem na přebalu. V roce 1976 vydává **Spolek přátel Vladimíra Boudníka** další vzpomínkový samizdat **Pocta Vladimíru Boudníkovi** opět s Merhautovým textem a tentokrát s osmi Michálkovými fotografiemi.

Vladimír a Věra Boudníkovi v bytě na Kostnickém náměstí v září 1968

Hrabal

Hrabal

S Bohumilem Hrabalem seznamuje Michálka Vladimír Boudník při jedné z toulek po libeňských hospodách, několikrát spolu navštěvují Hrabala v ulici Na hrázi v č. 24, kde Hrabal žije a kde kdysi nějaký čas bydlel i Boudník. Odhodlání vyfotit společně Boudníka s Hrabalem přichází však až v r. 1968.

*„...Já v roce 1968 požádal Vladimíra, že bych jej rád vyfotil s panem Hrabalem. Bohumil Hrabal souhlasil a navrhl, že půjdeme „Klímovou cestou“ od hotelu Krása na náměstí ve Vysočanech, kde filozof Ladislav Klíma bydlíval, a cestou budu moci fotografovat. V tom roce byl Hrabal velice aktivní, jak na Svazu spisovatelů, tak i ve svém psaní, času moc neměl a focení se stále odsouvalo. Také se filmovali **Skřivánci na niti**, Hrabal musel do Brna, potom pro změnu přijeli ruské tanky a focení se opět odložilo, a protože Vladimír již od prosince toho roku nežije, tak navždy. Díky „internacionální pomoci“ jsem přišel o svůj nejlepší fotografický seriál...“ (Ladislav Michálek: Jak to bylo podle mne, samizdat, 17. 4. 2009)*

K prvnímu „fotografickému“ setkání Michálka s Hrabalem dochází tedy až po Boudníkově smrti. V roce 1971 jedou Ladislav Michálek s přáteli Vladislavem Merhautem a Josefem Hamplem navštívit Bohumila Hrabala do Kerska. Michálek sebou veze pro spisovatele dárek – tři portréty Vladimíra Boudníka zvětšené na formát 30x40 cm. Hrabala v té době zlobily žlučnickové kameny a čekala ho operace. Vyslovuje přání nechat se před tím Michálkem vyfotit.

„...on si to tak prohlíd a řekl, jestli bych ho nevyfotil na hřbitově ve Strojnický ulici. Takže jsme se v jednu středu sešli v restauraci na Formance. Hrabal přivedl prof. Mencla, samozřejmě Merhaut a Hampl, kteří o tom věděli, Hampl ještě přived určitě nějakýho študáka, protože se musel chlubit, že jde na pivo s Hrabalem. Odtamtud jsme šli na hřbitov ve Strojnický ulici. Tam hrobník ze zrušených hrobů, kde byly ty nádherný litinový kříže, tak to nehodil do sběru, shromažďoval to a udělal tam z nich takový zákoutí, který prof. Mencl znal, vyprávěl o tom Hrabalovi a Hrabal, protože měl před operací a nebyl si jistý, zda to přežije, což je normální, lidský, tak si vymyslel dva snímky – jeden před těma křížema, jako JSEM, a pak jenom ty kříže – NEJSEM. Slavnej Praktisix, přezdívanej Praktikiks mně tam nějak trochu selhal, takže jsme tam museli jít další středu znovu. Trochu blbnul taky, ale už šlo udělat použitelný fotky, ale ne všech dvanáct...“ (audio LM 29. 12. 2011)

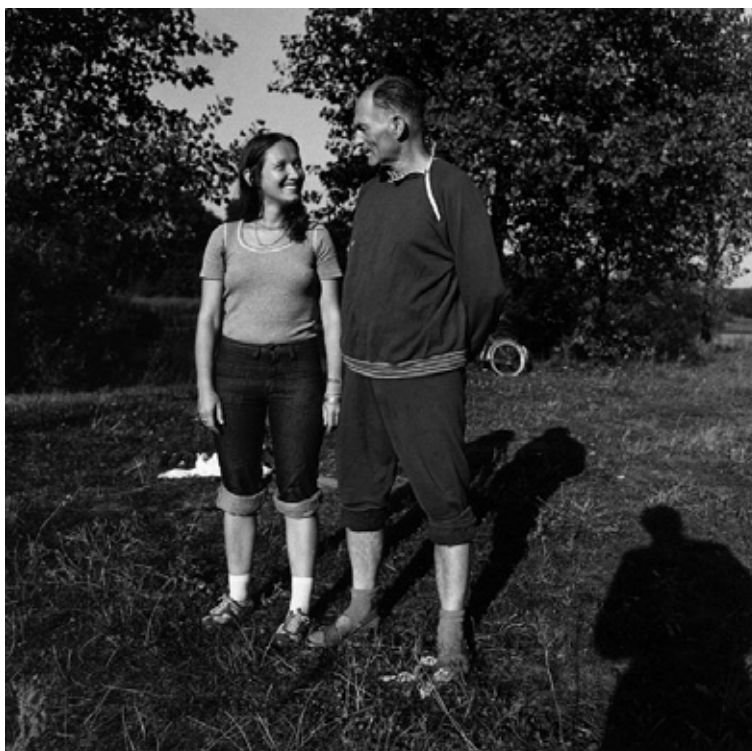

Bohumil Hrabal po operaci žlučnicku v nemocnici na Karlově náměstí v Praze. 1973

Vzniká série zvláště působivých portrétů Bohumila Hrabal jakoby vystupujícího a mizejícího v lese litinových křížů. Při té příležitosti vyfotí Michálek u jednoho stromu na hřbitově společný snímek přítomné čtveřice – v popředí sedí prof. Václav Mencl a Bohumil Hrabal, za nimi stojí Josef Hampl a Vladislav Merhaut.

Michálek s prof. Menclm navštěvují Hrabala po operaci v nemocnici. Michálek oba fotografuje při rozhovoru na nemocniční chodbě. Jedna fotografie z této návštěvy je zvláště výmluvná – Hrabal leží na nemocničním lůžku, dívá se zamyšleně kamsi před sebe mimo záběr. Michálek jej fotí z boku, po světle – zřejmě od okna – s malou hloubkou ostrosti. Ze snímku je patrná Hrabalova obava z nejisté budoucnosti, což umocňuje neostře pozadí s uprázdněnými lůžky a nejasnou postavou ležící na poslední posteli v pozadí...

„...Párkrát jsem ho ještě fotil – v té nemocnici, párkrát jsem ho navštívil v Kersku a nebo jsme byli s klukama za Hrabalem, on nás vzal na houby, tak na těch houbách. Jednou, to s námi byla ještě Zuzana Roth ¹, nás Hrabal vzal na nějaký takový zákoutí na Labi koupat se, jenom nás nabádal – na Adama ne!, tam že jsou na to policajti příliš háklivý, že to by byl malér, takže jsme se koupali ve slípech nebo co se tenkrát nosilo. Zuzana, samozřejmě, nahoře bez, to nepovažovala za nic závadného. A to je právě ta fotografie, jak jdou vedle sebe s tím kolem...“ (audio LM 29. 12.)

Suzanne (Zuzana) Roth a Bohumil Hrabal u Vltavy v Kersku. 1973

¹ Zuzana – Suzanne - Roth byla švýcarská bohemistka, filoložka, překladatelka Hrabalových a Kunderových knih do francouzštiny, němčiny a italštiny. V 70. letech studovala v Praze na Karlově univerzitě češtinu a bohemistiku. Naučila se výborně česky a postupně se seznamovala s českým neoficiálním uměním, přátelila s mnoha spisovateli i výtvarníky, často se zúčastňovala různých akcí a schůzek. Spřátelila se i s Ladislavem Michálkem. Několikrát byla později za své aktivity a styky s osobami z nezávislé scény a jejich propagaci v zahraničí z komunistického Československa vyhoštěna, resp. nebyla na území ČSSR vpuštěna. V polovině devadesátých let onemocněla rakovinou. O své nemoci a probíhající léčbě napsala několik dopisů i Ladislavu Michálkovi. Zároveň ho informovala o situaci s plánovaným i realizovaným vydáním některých knih a použitých Michálkových fotografiích. Zemřela brzy po Bohumilu Hrabalovi v červenci 1997 ve věku 47 let. Dopisy, které posílala Ladislavu Michálkovi, jsou uloženy v Literárním archivu Památníku národního písemnictví ve fondu Ladislava Michálka. RK

Michálek na zmiňovaném výletě pořizuje společnou fotografii. Skupinka jde po polní cestě přes louku. Bohumil Hrabal vede kolo, vedle něho jede Zuzana Roth, po jejím levém boku Josef Hampl a Vladimír Merhaut. Všichni pánové se tváří poněkud ustaraně, jen Zuzaně září úsměv ve tváři. Michálek ještě fotografuje Hrabala se Zuzanou Roth samotné na louce poblíž Vltavy. Oba mají vyhrnuté nohavice, stojí k sobě bokem lehce rozkročeni a aby si viděli do očí natáčejí k sobě jen hlavy. Hrabal ukrývá ruce za zády, jakoby se bránil nutkání Zuzanu obejmout. Na obou je vidět, jak jsou jeden druhým vzájemně okouzleni... Michálek snímek pořizuje v podvečer po světle a nízké slunce už „hází“ dlouhé stíny včetně stínu Ladislava Michálka. Právě Michálkův stín v pravé dolní části snímku výrazně zasahuje do kompozice a vytváří tak oběma souznějícím osobám jakýsi temný protiklad.

Kolem Hrabala se vytvoří společnost jeho přátel a obdivovatelů a ta se schází pravidelně každý týden v některé z vybraných restaurací – Plzeňský dvůr, Formanka, U Sojků, U Hofmanů, U Tygra... Dochází sem i bývalí přátelé Vladimíra Boudníka Merhaut, Hamera, Hampl i Ladislav Michálek. Hrabal občas žádá Michálka o nějaké konkrétní záběry.

Bohumila Hrabala Michálek fotografuje s menšími či většími přestávkami až do poloviny 90. let. V letech 1973 a 1974 se konají opakovaně díky iniciativě **Spolku přátel Vladimíra Boudníka** a především Vladislava Merhauta dvě na sebe navazující výstavy Boudníkových grafik v Galerii pod radnicí v Ústí nad Orlicí (první byla zahájena 3. 3. 1973, druhá 26. 1. 1974). Spolek na obě pořádá společné „výjezdy“, jichž se účastní i Bohumil Hrabal. Ladislav Michálek obě výpravy fotograficky dokumentuje. Na první fotografuje přímo v expozici, kde celá skupina stojí kolem horizontální vitríny s Boudníkovými grafikami a kresbami a poslouchá zasvěcený výklad Josefa Hampla. Na snímku jsou ještě Bohumil Hrabal, Vladislav Merhaut, Oldřich Hamera, Zdeněk Bouše a další.

Bohumil Hrabal a Oldřich Hamera ve vlaku. 1974

Při druhé výpravě Michálek pořizuje v kupé ve vlaku poněkud bizarní portrét Bohumila Hrabala a Oldřicha Hamery. Oba sedí vyšňořeni ve svátečních šatech, nezúčastněně hledí na ubíhající krajinu, světlo, které proniká oknem do vagónu je trochu oslňuje. Hrabal má vlasy pečlivě sčesané dozadu, snad v nich má i pomádu, na nose starobylý cvikr – vyhlíží nezvykle decentně, starosvětsky a velmi noblesně.

Další fotografie Bohumila Hrabala pořizuje Michálek na chatě v Kersku, na výletech a při některých společenských událostech.

„...Pokud jde o hospody, to jsem snad fotil jenom jednou Hrabala U Tygra a to byl zrovna v Praze Miťánek Meisner, kterýho v Morytátech a legendách jako motto vpředu uvádí – Jseš-li férovej, chcípneš jak bojar. Takže jsem je vyfotil spolu. S tím praktisixem v tom osvětlení to bylo dost problematický. U Tygra u toho stolu, co sedával, je osvětlení minimální...“ (audio LM 29. 12. 2011).

Bohumil Hrabal nesmí jako řada jiných v 70. letech publikovat. Nechává své texty v několika opisech svázat a rozdává je přátelům. Podobně to dělá Ladislav Michálek s některými svými fotografickými cykly. Na podzim r. 1973 vydává Hrabal samizdat **33 dopisů Vladimíra Boudníka**. Byly to opisy Boudníkových dopisů Zdeňku Boušemu a části dopisů psaných v Libni. Texty byly doplněny třemi fotografiemi Vladimíra Boudníka pořízené Ladislavem Michálkem. V roce 1976 vydává samizdatová **Edice Petlice** Karla Pecky a Karla Kostrouna Hrabalovu knihu **Něžný barbar** rovněž s fotografií Boudníka od Ladislava Michálka. V roce 1981 vydává Hrabalovu knihu, byť s pozměněným názvem **Něžní barbaři**, exilové nakladatelství **Index** v Kolíně nad Rýnem ve stejné podobě, v jaké kniha vyšla v **Edici Petlice**. Jen vedle titulní strany není Boudníkova fotografie od Ladislava Michálka, ale od Květoslava Příbyla z r. 1963 ¹.

Bohumil Hrabal na houbách v Kersku. 1974

¹ Dlouho jsem si myslel, že jde o Michálkovu fotografii. Později jsem snímek identifikoval podle dalších fotografií K. Příbyla a Ladislav Michálek mi můj omyl potvrdil, RK.

„...Hrabal mě v r. 1974 požádal, abych vyfotil vývěsku v Kobylisích. Měl v úmyslu ji dát do **Harlekýnových milionů** (původně se to mělo jmenovat **Nymfy v důchodu** – to byl první název). Jeho idea byla: ty kousky papíru jsou zbytky parte – to je vlastně to, co po člověku zbyde: rezavej napínáček a cár papíru...“ (audio nahrávka rozhovoru Radovana Kodery s Ladislavem Michálkem v Praze 2. 6. 2008).

Michálkovy fotografie neužívané dřevěné vývěsky mají zvláštní výtvarnou působivost a korespondují s dřívějšími Michálkovými snímky oprýskaných libeňských omítek. V Harlekýnových milionech – byly vydány v roce 1981 - se neobjevily.

V r. 1980 vydává Ladislav Michálek ve dvou exemplářích samizdat **66 fotografií pro Bohumila Hrabala**. Originální zvětšeniny formátu 24x24 cm jsou nalepeny na jednotlivých stránkách, kniha je v plátěné pevné vazbě. Na fotografiích jsou domy, ulice a zákoutí staré Libně, nechybí Michálkovy nejnámější snímky – plynojem nad Palmovkou, „Kluby poesie“, libeňské nádraží. Na některých fotografiích jsou zachyceny probíhající demolice i nově vznikající zástavba. Kniha je bez textu, obsahuje pouze název a dataci – Praha 28. 3. 1980 (Literární archiv Památníku národního písemnictví, fond Ladislav Michálek, karton č. 30). Je to datum 66. narozenin Bohumila Hrabala. Michálek knihu Hrabalovi předává na malé narozeninové oslavě pořádané v bytě Josefa Hampla.

Na jaře r. 1988 postihne postupující asanace Libně i jižní frontu domů v ulici Na hrázi. Je zbořen dům č. 24 včetně dvorního traktu, v němž žil Bohumil Hrabal téměř třicet let a kde vytvořil svá stěžejní díla. Ladislav Michálek postupnou demolicí Hrabalovy „Hráze věčnosti“ fotografuje. Bohumil Hrabal se na místo zkázy dostaví, až když je z domovního bloku jen hromada sutí. Michálek vytvoří na místě několik Hrabalových fotografií. Je na nich patrné, jak jej událost hluboce zasáhla a jak je z toho deprimovaný. Snímky patří k nejsmutnějším Michálkovým fotografiím. Přesto ještě Hrabal s Michálkem vymyslí hořce bizarní záběr: z hromady cihel a trámů trčí domovní dveře. Hrabal vytáhne z kapsy klíče, strčí je do zámku a dveře zamyká...

Bohumil Hrabal před sutinami domu č. 24 v ulici Na hrázi v Libni. 1988

Michálek se společných setkání „Hrabalovy“ společnosti zúčastňuje čím dál méně.

„...V tom Plzeňském dvoře mě Hrabal potěšil. Po dlouhých měsících když jsem se tam objevil, mi řekl, že jsme spolu stále duševně spojený – to byla příliš velká pochvala...“ (audio LM 29. 12. 2011).

Poslední snímky Bohumila Hrabala pořizuje Ladislav Michálek opět v ulici Na hrázi, při oslavě Hrabalových 80. narozenin v březnu roku 1994. Místo jižní fronty domů je betonová zeď oddělující zbytek ulice od zbytečně rozlehlého autobusového nádraží (v místech „Hráze věčnosti“ je za zdí parkoviště). Před zdí se sešla pestrá společnost přátel a obdivovatelů Bohumila Hrabala. Na Michálkových fotografiích dominuje postava filosofa Egona Bondyho. Zdá se, že on je hlavní hvězdou události. Spisovatel Bohumil Hrabal posedává na židli obklopen přáteli a mlčky, s nadhledem, přihlíží...

Oslava 80. narozenin Bohumila Hrabala v ulici Na hrázi v Libni. Březen 1994

Okupace v obrazech

Okupace v obrazech

Ladislav Michálek se ve své tvorbě nevyhýbal ani fotografování významných událostí. V srpnu 1968 pořizuje soubor snímků z okupace vojsky Varšavské smlouvy. Snad i díky použitému formátu – fotí na svitkový negativ 6x6 cm – mají snímky zvláštní atmosféru, nejde o klasicky pojatou reportáž, ale spíše o střípky vjemů a pocitů vyjádřených obrazem „bez komentáře“. Z většiny snímků je cítit morální převaha a nadřazenost civilních obyvatel Prahy nad nejistotou těžkou technikou vyzbrojených okupantů. Fotografie často ironicky glosují průběh událostí. Některé snímky – přes svou zdánlivě klidnou atmosféru – jsou zvlášť působivé: detail rozstřílených stahovacích rolet obchodů na Vinohradské třídě, štít domu v Libni v Primátorské ulici, kde je vedle velkoplošných reklam nápis v azbuce ZACHVATČIKI DOMOJ (okupanti domů), muž natírající bílým vápnem jiný nápis v azbuce v ulici Na příkopě v proluce Myslbek na římse na zdi, pod níž je cedulka ZÁCHODKY A UMÝVÁRNÝ, MUŽI – ŽENY, lidé obcházející u Hlávkovy mostu okupační tanky a obrněná vozidla a rozmlouvající se zmatenými vojáky ...

Libeň. Palmovka. Po okupaci vojsky Varšavské smlouvy. Libeňský „kulatý“ plynojem s nápisem „Idítě domoj“. 1968¹

¹ Pro výstavu v Plzni jsme vybrali také některé fotografie s „okupační“ tematikou. Zvětšoval jsem i fotografii pořízenou Michálkem na Palmovce, kde je v popředí na dlažbě hlouček rozmlouvajících lidí, další posedávají v trávě na svahu za silnicí. Snímek má velmi poklidnou atmosféru a připomíná nedělní siestu. Celé scéně nad topoly na horizontu dominuje koule libeňského plynojemu. Až po zvětšení na výstavní formát 45x45 cm jsem si všiml, že na vrcholu koule plynojemu je azbukou naspáno IDITĚ DOMOJ – jděte domů – a na stožáru je vlajka, spuštěná na půl žerdi... RK.

Praha. Okupační vojsko u Hlávčova mostu. Srpen 1968

Praha. Proluka Myslbek v ulici Na Příkopě. 1968

Praha. Okupační vojsko u Hlávčova mostu. Srpen 1968

Praha. Primátorská ulice v Libni. 1968

Michálkovy dokumentární fotografie nemají charakter novinářské reportáže – zaměřují se na zdánlivě nepodstatné detaily a děje, čímž jítří divákovu fantazii a mají zvláštní mrazivou působivost.

Na fotografie srpnových událostí navazuje Michálek snímky z Václavského náměstí po upálení Jana Palacha v lednu 1969. Na Václavském náměstí fotografuje i v březnu téhož roku po vyhraných zápasech československé hokejové reprezentace s týmem SSSR na mistrovství světa ve Stockholmu – pořizuje i noční snímky jásajícího zaplněného „Václaváku“ i stopy „útoků“ na kancelář sovětské letecké společnosti Aeroflot. Nejvýmluvnější snímek pořizuje jako průhled od vstupu do budovy Národního muzea přes sochy na balustrádě muzea směrem na Václavské náměstí. Snímek má zajímavou kompozici – dominantním sochám v popředí tvoří působivé pozadí ustupující náměstí se jezdeckou sochou sv. Václava a pulzujícím městským životem. Na kamenných podstavcích soch v popředí ale svítí křídou napsané nápisy RUSOVÉ DOMU a pod vedlejší sochou ČSSR:SSSR 4:3, přičemž písmena „S“ v nápisu SSSR mají tvar zalomených blesků, jako znaky používané za války německými SS. Sama o sobě kompozičně i výtvarně pozoruhodná fotografie tak dostává další rozměr...

O dvacet let později, v r. 1989, fotografuje Ladislav Michálek listopadové události - stále na střední formát 6x6 cm. Fotografie mají podobnou atmosféru, jsou pořizeny stejným způsobem a je až překvapivé, jak snadno jsou zaměnitelné s těmi z roku 1968-1969. Jen na nich nejsou nápisy v azbuce...

Praha. Národní třída. Listopad 1989

Václavské náměstí. Listopad 1989

Monumenty

Monumenty

Od roku 1973 začíná Ladislav Michálek se svou ženou Irenou objíždět systematicky místa bojů, hrobů a památníků vojáků a obětí Prusko-rakouské války 1866. Už před tím jej ale podobná tematika zajímá. Od r. 1970 pořizuje soubor fotografií z vojenských pohřebišť v Praze na Olšanech a dokumentuje také další vojenské hřbitovy a jejich zbytky na území Prahy. Fotografuje ústavní hřbitov psychiatrické léčebny v Bohnicích. Za víc než dvacet let vytvoří na 3 tisíce snímků s tematikou pozůstatků války r. 1866. V r. 1991 z nich Michálek připraví výstavní soubor a pod názvem **Kamenné zprávy z bojiště** jej instaluje na zámku Hrádek u Nechanic. Výstava je zahájena 22. června 1991 a ineditní nakladatelství **Pražská imaginace** k výstavě vydává drobnou bibliofilii s pěti Michálkovými fotografiemi a texty Vladislava Merhauta a Jana Brůhy.

Ladislav Michálek se však nespokojí jen s obrazovou dokumentací – s manželkou studují literaturu, archivní prameny, shromažďují artefakty. Michálek nejprve fotografuje „svým“ způsobem – na svitkový negativ a formát negativu 6x6 cm. Na přelomu tisíciletí přechází na barevnou digitální dokumentaci, případně obě techniky kombinuje. Výsledkem společné práce manželů Michálkových jsou tři knihy, o nichž jsem se zmiňoval v kapitole Život, a které Ladislav Michálek vydává vlastním nákladem už po manželčině smrti v letech 2008 a 2009.

V roce 1976 vytváří Michálek soubor fotografií náhrobku, resp. hrobu Franze Kafky.

„...V Praze byla na studiích Zuzana Roth. Byl jsem za ní na koleji, někde pod Mírákem, kde bydlela. Byla nemocná – nastydla, měla horečky, tak jsem jí navštívil, chvíli jsme pokecali. Měl jsem sebou aparát, a když jsem šel odtamtud, říkám si, co teď, protože jsem fotil ty židovský hřbitovy i ty pražský, hlavně Josefov, ten jsem si nechával až na konec, tak jsem si řek, víš, co, jed' na Želivskýho a na židovskej hřbitov. Tak jsem to procházel, dojdu ke Kafkovi a byl zrovna tak zajímavě nasvětlen a byl i vítr, takže občas šlo hezký světlo, občas ne, takže jsem tam strávil dost času, nafotil jsem tam asi dvacet snímků. Z toho jsem si potom rozložil ty navštěvovaný po koberci...

Praha. Nový židovský hřbitov. Fotografie z cyklu *Pocta Franzi Kafkovi*¹. 1976

¹ Když jsem zvětšoval fotografie pro plzeňskou výstavu, měl jsem Michálkovu plnou důvěru. Když přišly „na řadu“ fotografie Kafkova hrobu, chtěl být Ladislav Michálek u zvětšování přítomen. Fotografie byly pořízeny v extrémních světelných podmínkách a měl obavy, aby vyšly podle jeho představ. Byl se mnou přímo v komoře a upravoval jsem kontrast i sytost zkoušek – zvětšoval jsem na papíry s proměnnou gradací -, dokud nebyl zcela spokojen. RK

*To mě vždycky bavilo u seriálů – rozložil jsem si snímky po koberci a postupně jsem odkládal, odkládal, až mě zbylo těch sedm... Pak jsem to přinesl do Plzeňského dvora ukázat. Hrabal si to prohlídl a řekl, že by k tomu napsal text. A vzniklo **Adagio lamentoso**...* (audio LM 29. 12. 2011)

Ladislav Michálek soubor fotografií nazve **Poceta Franzi Kafkovi**, Hrabal svůj text pojmenuje **Adagio lamentoso** a pod tímto názvem společně připraví 20 kopií samizdatového vydání a rozdají přátelům ¹.

Michálkova **Poceta Franzi Kafkovi** souvisí – jak se ostatně v rozhovoru zmiňuje – s jeho dalším rozsáhlým dlouhodobým souborem, s fotografiemi židovských hřbitovů. Od poloviny 70. let fotografuje příležitostně při různých cestách desítky hřbitovů v celé republice. Michálkovi však nejde o prostou dokumentaci. Hledá nebo se alespoň snaží najít v obrazech židovských náhrobků estetickou a výtvarnou polohu. Pracuje se světlem, se stíny, hledá zajímavé a působivé detaily, symboliku. Jeho soubor fotografií židovských hřbitovů zůstává však široké veřejnosti skryt a tedy i nedoceněn - ostatně jako velká část jeho fotografického díla. V roce 1992 projeví o vystavení Michálkových fotografií židovských hřbitovů zájem Ludmila Kybalová ze Židovského muzea v Praze. Nakonec jsou fotografie odmítnuty s paradoxním vysvětlením – jsou příliš umělecké a ještě k tomu černobílé - nedají se použít ani na pohlednice (dopis Ladislavu Michálkovi ze Židovského muzea v Praze, 15. 9. 1992, Literární archiv Památníku národního písemnictví).

Starý židovský hřbitov v Tachově. 1986

¹ Hrabalův text **Adagio lamentoso** později vyjde jako „přídavek“ v knize **Příliš hlučná samota** nejprve v r. 1980 v exilovém nakladatelství **Index**, poté i v oficiálním českém vydání v r. 1989. RK

V prosinci 1980 je v New Yorku zastřelen John Lennon. V Československu má tato událost nečekanou odezvu. V Praze na Kampě na Velkopřevorském náměstí vzniká fiktivní Lennonův hrob a zeď převorské zahrady je brzy pokryta nápisy a vzkazy. Režim si dlouho neví se situací rady a pokouší se tomu bránit. Marně. Začátkem roku 1981 pořizuje Ladislav Michálek z této „trvalé performance“ působivé fotografie.

Téma mementa, odcházení, pozůstatků či vzpomínek a upomínek na události i konkrétní lidské bytosti se ve fotografiích Ladislava Michálka objevuje často a celou jeho tvorbou prostupuje. S tématem mementa souvisí oba nejrozsáhlejší Michálkovy fotografické opusy – soubor fotografií židovských hřbitovů a památníků a hřbitovů vojáků padlých v Prusko-rakouské válce 1866. Téma se objevuje v souboru **Pocta Franzi Kafkovi** či na fotografiích fiktivního hrobu Johna Lennona na pražské Kampě. Nalezneme je ale i na fotografiích nefunerálních - v r. 1969 fotografuje pokojík, v němž „žil a zemřel Vladimír Boudník“, kde je ještě na stolku pod oknem Boudníkova oblíbená satinýrka a na stěně visí jeho autoportrét, patří sem i demolice Hrabalovy „Hráze věčnost“ a koneckonců i soubor fotografií mizející Libně včetně cyklu fotografií opadaných omítek.

Praha. Kampa. Zeď Johna Lenona. 1981

Etc...

Etc...

Na přelomu 70. a 80. let fotí Michálek v ateliéru v Karlíně studiové portréty a pokouší se i o akty. K osvětlení používá svůj hliníkový „reflektůrek“ a upravený deštník – vnitřek opatřil bílým latexovým nátěrem. Vznikají zde např. světelně velmi expresivní portréty Vladislava Merhauta – ze zcela temného prostředí vystupuje jen část jeho obličeje. Michálek použije do nastavené delší expozice k nasvětlení baterku.

Podobně expresivně fotografuje i některé akty. V roce 1986 vydává samizdatovou knihu **555 Françoise Villon 1431-1986** jako poctu prokletému francouzskému básníku k 555. výročí jeho narození. Na stroji opsané básně vybrané z překladů Jarmily Loukotkové střídá se stránkami s nalepenými fotografiemi vybraných aktů. V knize je 17 originálních fotografií čtvercového formátu 24x24 cm, většinou se jedná o torza nebo detaily ženských těl, často velmi úsporně osvětlených, některá jsou „poznámenána“ pokročilým těhotenstvím. V několika případech použije dvojexpozici – podobně jako kdysi u portrétů Vladimíra Boudníka – na snímek ženského těla exponuje snímek oprýskané části zdi nebo rostlinný motiv. Akty jsou velmi progresivní a způsobem zpracování i výběrem modelek na svou dobu značně neobvyklé.

„...Když si to prohlíd Zdeněk Bouše, povídá - co ti ženský udělaly, Láďo?... Ale já si za těma jednotlivěma fotkama stojím – jsou tam asi dvě, za kterejma si nestojím, ale k těm veršům sly...“ (audio LM 29. 12. 2011).

Knih je v plátěné pevné vazbě formátu 28 x 25 cm. Michálek ji zhotovil v nákladu deseti exemplářů a rozdal přátelům (Literární archiv Památníku národního písemnictví).

Zřejmě i proto, že nejsou akty příliš nadšeně přijaty, Michálek v r. 1990 všechny negativy aktů - spolu s dalšími stovkami negativů a fotografií - ničí.

„...Negativy těch aktů jsem všechny spálil, když jsem opouštěl Karlín. Pozitivy mám, ale negativy jsem spálil. Já z toho udělal tu poctu Françoisi Villonovi, svému oblíbenému básníkovi, to mi stačilo...“ (audio LM 29. 12. 2011)

26. června 1982 je v klášteře v Plasích zahájena společná výstava fotografií Ladislava Michálka a grafika Zdeňka Boušeho. Výstava trvá do 19. července. Na vernisáži přijede neobvyklý počet návštěvníků. Jedním z důvodů je, že výstavu měl přijet zahájit spisovatel Bohumil Hrabal. Nepřijel. Krátce před plánovaným odjezdem byl pozván do Bartolomějské a důrazně STB varován, aby do Plas nejezdil. Dalším důvodem početné návštěvnosti je zřejmě ohlas loňské fotografické „megavýstavy“ **9 & 9** připravené v klášteře Annou Fárovou. Michálek na výstavě v Plasích instaluje soubor **Pocta Franzi Kafkovi** a soubor fotografií z ústavního hřbitova psychiatrické léčebny v Bohnicích.

3. prosince 1987 je ve foyeru libeňského Divadla S. K. Neumanna (dnes Divadlo pod Palmovkou) zahájena výstava fotografií Ladislava Michálka **Mizející Libeň**. Úvodní slovo k výstavě napsal Bohumil Hrabal, ale v době zahájení není v Praze. Jeho text na vernisáži přečte herec Miroslav Moravec. K výstavě je vydán katalog se třinácti Michálkovými celostránkovými fotografiemi a Hrabalovým úvodním textem. Čtvercový formát katalogu vychází z formátu Michálkových fotografií.

„...Michálek zůstal věrný Libni a na cestě z práce nebo ve volném čase víc než čtvrt století fotografoval to mizející poselství poetické Libně. Dík imaginaci Ladislav Michálek dovedl vybrat z mizející Libně ty jiné lokality, které jej dojímalý a o kterých současně věděl, že zmizí, protože Michálek se stal úředníkem asanace staré Libně, věděl dopředu, co všechno musí zmizet, aby pak mohly být postaveny nové obchodní domy, autobusová nádraží, metro, pěší zóny, parky...“

„...vztah k té mizející Libni dovedl zachytit do svého aparátu fotograf Ladislav Michálek, tak jak dovedli se okouzlit Holešovickými výtvarníci Skupiny 42, ten svět kolem Vltavy a Rajské uličky, Michálek dovedl nastavit svoje čočky tak, že jeho fotografie jsou výtvarným dílem, dovedl zachytit tajemství smrákání a večera tak jako malíř Schikaneder, uličky s plynovými lucernami a okénka,

za kterými se večer svítilo stahovačkami. Ladislav Michálek dovedl podat fotografickou zprávu i o tom, když domky byly strženy, dovedl ještě vyfotografovat holé stěny, na kterých byl ještě rozšplíchnutý omastek, kde byl vzoreček malířů pokojů, s přesnými vzorky tam, kde kdysi visely obrazy, zrcadlo, kde stály skříně, výklenky, kde zůstaly zaprášené láhve se zavařeninou, na hřebíku visí zaprášený klobouk s vystřílenými růžemi o havelské pouti... Ladislav Michálek je melancholický básník té mizející staré Libně, jeho fantazie se pohybuje na napjatém laně mezi krajnostmi hřbitova tam na Korábě a plynojemem ve tvaru koule tam nad Palmovkou. Jeho fotografie se tak vymykají pouhému dokumentu a stávají se uměním...“ (Bohumil Hrabal, Mizející Libeň, katalog k výstavě fotografií Ladislava Michálka, vydal Obvodní kulturní dům Praha 8, nedatováno)

Výstava má reprízu už od 20. ledna 1988 v kulturním domě Krakov na sídlišti v Bohnicích. Tentokrát se Bohumil Hrabal dostaví osobně a svůj úvodní text přečte sám. Výstava trvá do 4. března 1988.

3. listopadu 1992 je v Galerii Esprit v Plzni zahájena výstava grafik Vladimíra Boudníka a fotografií Ladislava Michálka. Uspořádání výstavy iniciovali plzeňský výtvarník, obdivovatel Boudníka a příbuzný Michálkovy manželky Ireny Vojtěch Hurta a plzeňský malíř, v té době ředitel Galerie Esprit Stanislav Bukovský. Ladislav Michálek na výstavu zapůjčuje nejen své fotografie, ale také svou sbírku grafik přítele Vladimíra Boudníka.

Ladislav Michálek i po roce 2000 pokračuje ve vydávání samizdatů pro své přátele. Vyrábí je v 10 nebo 20 exemplářích ve formátu A4, dává je do kroužkové vazby nebo do „lišty“ a opatřuje průhlednými slídovými ochrannými deskami. Nazývá je steelsamizdaty. Od roku 2003 postupně vydává **Znaky a domovní znamení v Praze, Proč ?** (vzpomínky na manželku Irenu), znovu **Adagio lamentoso, Zmizelá Libeň, John W. Lennon v Praze, Český lev, Pruské vojenské pomníky, Pomník IX-10b-2 na olšanských hřbitovech, Křest knihy Zaniklé pražské vojenské hřbitovy, Jak to bylo podle mne.**

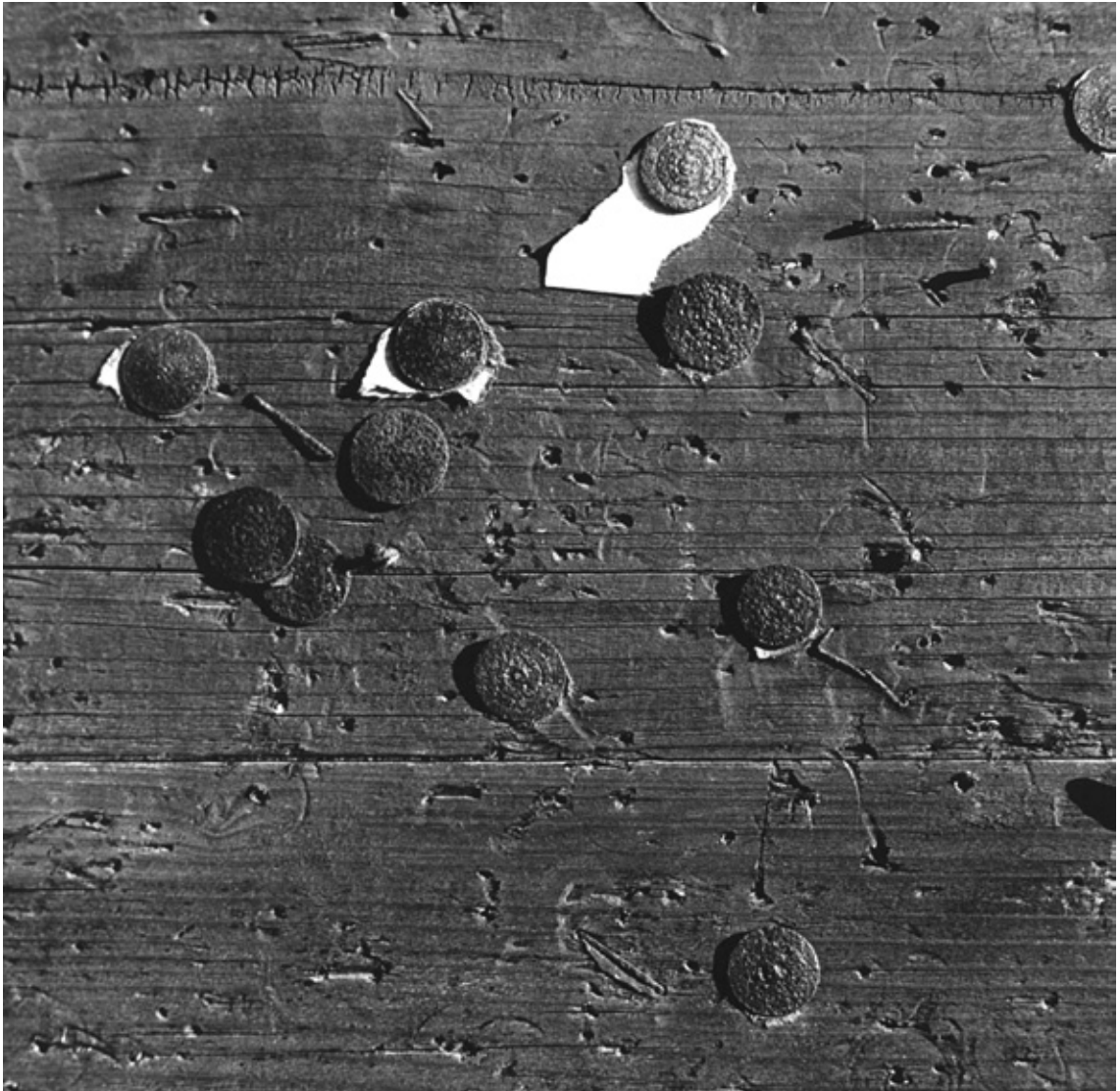
Nakladatelství **TORST** vydává v roce 2006 monografii Tomáše Mazala **Spisovatel Bohumil Hrabal**, kde je použito 10 Michálkových fotografií. V r. 2009 ve stejném formátu i grafické úpravě **TORST** vydává monografii Vladislava Merhauta **Grafik Vladimír Boudník** s 36 Michálkovými fotografiemi.

V roce 2009 uspořádá **Občanské sdružení Pro Photo** od června do konce října Michálkovu retrospektivní výstavu ve Velké synagoze v Plzni. Je nově nazvětšováno a galerijně adjustováno více než 200 fotografií s ukázkami z většiny Michálkových fotografických souborů. Nejvíce jsou zastoupeny snímky staré Libně a fotografie Vladimíra Boudníka. Část negativů, z nichž byly zhotoveny zvětšeniny, zapůjčil **Památník národního písemnictví v Praze**. K výstavě je vydán obsáhlý katalog se 60 Michálkovými fotografiemi a úvodními texty Vladislava Merhauta a Radovana Kodery.

Od 4. října 2010 je instalována část plzeňské kolekce fotografií Ladislava Michálka v libeňské synagoze na Palmovce v Praze.

V roce 2010 vydává Ladislav Michálek vlastním nákladem v počtu 600 kusů fotografickou knihu **Libní s Bohumilem Hrabalem**. V knize je úvodní text Michálkova dlouholetého přítele Vladislava Merhauta a 100 Michálkových fotografií z Libně (včetně portrétů dočasných „libeňáků“ Bohumila Hrabala a Vladimíra Boudníka). Tentokrát to není samizdat. Kniha s měkkou vazbou, libeňským kulatým plynojemem na obálce je vytištěna na křídovém papíře v renomované tiskárně PBTisk v Příbrami a zařazena do normální distribuce. Na zadní straně obálky je na fotografii Lucie Čermákové Ladislav Michálek před betonovou „Hrabalovou“ zdí v ulici Na hrázi v Libni. Pod fotografií je jeho osobní vyznání.

„...Dnes cítím, já, rodák z Mělníka, kterého si Libeň podmanila, že fotografie, které jsem kdysi vytvořil, by neměly skončit v šuplíku. Že ta stará Libeň, plná poezie, si nezasluhuje, aby zmizela navždy. A pokud někdo si nad mými fotografiemi zavzpomíná, tak stálo za to, knihu vydat...“

Závěr

IV. Závěr

Ladislav Michálek je pro mě podobně nonkonformní autor jako jeho přítel Vladimír Boudník. Zatímco Boudník je dnes opředěn gloriolou výjimečnosti, zpopularizovaný v literárních i filmových dílech, všeobecně známý a pravidelně vystavovaný (nechci výjimečnost ani význam Vladimíra Boudníka nijak snižovat – jsem velkým obdivovatelem jeho díla), zůstává fotograf Michálek poněkud zastíněný a nedoceněný.

Je pravda, že Ladislav Michálek nepřišel s žádnou progresivní metodou, stylem ani technikou, že formálně nevytvořil převratné či nějak vybočující dílo. Přesto je jeho tvorba obdivu i pozornosti hodná. Michálek je osobitý, urputný a zanícený, v setrvání u vybraného tématu důsledný. Tři jeho nejzrůdnější cykly – Libeň, ale především „pozůstatky“ Prusko-rakouské války 1866 a židovské hřbitovy, mnohonásobně překračují rámec tvorby jiných autorů zaměřených na podobnou tematiku.

Jeho osobitost a výlučnost spočívá po technické stránce v tom, že celý svůj tvůrčí život pracuje s fotoaparáty na svitkový film a čtvercový formát snímku, po obsahové stránce pak ve volbě námětu a způsobu jeho zpracování. Michálek nefotografuje nahodilé situace, tvoří výlučně v monotematických cyklech, které se ale málokdy stávají předmětem společenského zájmu či poptávky. Témata, která si volí, jsou v naprosté většině záměrně velmi okrajová, a co je pro Ladislava Michálka snad nejpodstatnější – fotograficky dosud nezpracovaná nebo alespoň nezpracovaná dost důsledně. Ale není to tak, že by Michálek při „honbě“ za svým námětem opomíjel kvalitu. Mistrně pracuje se světlem a to nejen při fotografování portrétů či aktů, ale i při fotografování snímků dokumentárního charakteru. Vždy mu jde o obrazovou kvalitu a působivost snímku. V jeho fotografiích, ač s tématy často drsnými, neutěšenými, drásavými, nacházíme jakousi něhu a povznášející pokoru. I tím se řadí do společnosti hrabalovských „něžných barbarů“.

Nejvýraznější a zřejmě „nejpopulárnější“ zůstanou jeho fotografie Vladimíra Boudníka. Ale není to jen proto, že zachytil později proslulou a legendární osobnost. Jeho snímky jsou úchvatné a byly by stejně kvalitní, kdyby na nich nebyl Boudník, ale někdo zcela neznámý.

Portréty Vladimíra Boudníka jsou ale jen jednou kapitolou v pozoruhodném obrazovém svědectví Ladislava Michálka. Velká část jeho díla zůstává fotografické divácké veřejnosti zatím ještě skryta.

Bylo mi ctí a radostí, že jsem mohl svým malým dílem přispět k poznání osobnosti a tvorby fotografa Ladislava Michálka...

V. Doplnky

Přehled výstav Ladislava Michálka

- 1968 ČKD Trakce (dříve Aero Vysočany), Praha
- 1971 Závodní klub ČKD Praha (dříve První český klub fotografů amatérů Nekázanka), Praha, Nekázanka 7
- 1982 Klášer Plasy u Plzně (společně s grafikem Zdeňkem Boušem)
- 1987 Divadlo S. K. Neumanna (nyní Divadlo Pod Palmovkou), Praha-Libeň
- 1988 Kulturní dům Krakov, sídliště Bohnice, Praha
- 1991 Zámek Hrádek u Nechanic
- 1992 Galerie Esprit, Plzeň (společně s grafikami Vladimíra Boudníka)
- 1994 Automat Svět, Praha-Libeň (tzv. kolíčková výstava; součást oslav 80. narozenin spisovatele Bohumila Hrabala)
- 2009 Velká synagoga v Plzni (retrospektivní výstava pod názvem Periférie)
- 2010 Libeňská synagoga pod Palmovkou

Publikované fotografie Ladislava Michálka, články o fotografiích, rozhovory

PRZEKROJ, týdeník, Krakov, 13. 9. 1981, článek Fotograf Ladislav Michálek a 1 fotografie

„T“ (Technický magazín), 3/1984, text Bohumila Hrabala „Moje Libeň“, 12 fotografií LM

Program divadelního představení Činoherního klubu podle textu BH Něžný barbar, premiéra představení 5. 11. 1981, 5 fotografií LM

PRAHA, měsíčník Hlavního města Prahy, 2/1972, 1 fotografie Vladimíra Boudníka od LM

KMEN, literární příloha týdeníku Tvorba, 45/1987, 11. 11. 1987, text BH o Libni, fotografie LM kulatého libeňského vodojemu

KMEN, literární příloha týdeníku Tvorba, 50/1987, 16. 12. 1987, text o výstavě LM „Mizející Libeň ve foyeru Divadla S. K. Neumanna, 2 fotografie LM (na jedné válcový libeňský plynojem)

OBNOVA PRAHY, časopis pracujících PSO (Pražská stavební obnova), č. 2, únor 1988, text o výstavě LM v kulturním domě Krakov, 1 fotografie (válcový libeňský plynojem)

ČESKOSLOVENSKÁ FOTOGRAFIE, měsíčník, 6/1988, článek „S Michálkem do Libně“ (podpis –Jiř-) o výstavě LM a 1 fotografie

KMEN, literární příloha týdeníku Tvorba, 29/1988, úryvek z novely BH „Proluky“ s fotografií BH od LM (Hrabal zamyká dveře na zbořeníšti „Hráze věčnosti“ v Libni)

TVORBA, týdeník, 3. 4. 1991, článek o výstavě LM „Kamenné zprávy z Bojiště“ na zámku Hrádek u Nechanic, celostránková fotografie LM památníku obětem bitvy u Máslojed (3. 7. 1866)

VESMÍR, 4/1992, 2 fotografie Vladimíra Boudníka od LM

NOVÁ VLASTA, týdeník, 41/2008, článek Jak jsem fotografoval Hrabala o LM s 5 fotografiemi BH od LM

MOZAIKA, stanice Vltava, Český rozhlas, 24. 6. 2009, rozhovor Ondřeje Vaculíka s Ladislavem Michálkem o výstavě ve Velké synagoze v Plzni

SALÓN, kulturní příloha deníku PRÁVO, 21. 7. 2009, Periférie Ladislava Michálka – článek o výstavě fotografií LM ve Velké synagoze v Plzni, 2 fotografie LM

Použitá literatura a prameny:

Fond Michálek Ladislav, Literární archiv Památníku národního písemnictví v Praze (32 číslovaných kartonů + 5 nečíslovaných)

Mizející Libeň, katalog k výstavě fotografií Ladislava Michálka, vydal Obvodní kulturní dům Praha 8, nedatováno (1987)

Kamenné zprávy z bojiště, bibliofilie k výstavě fotografií Ladislava Michálka, nakladatelství Pražská Imaginace

Mazal Tomáš, Spisovatel Bohumil Hrabal, nakladatelství TORST, Praha 2006, ISBN 80-7215-226-2

Merhaut Vladislav, Grafik Vladimír Boudník, nakladatelství TORST, Praha 2009, ISBN 978-80-7215-382-4

Michálek Ladislav, katalog k výstavě Periférie, Velká synagoga v Plzni, vydalo O. s. Pro Photo 2009

Michálek Ladislav, Libní Bohumila Hrabala, vlastní náklad, Praha 2010, ISBN 978-80-254-8137-0

Audio nahrávka rozhovoru Radovana Kodery s Ladislavem Michálkem v Praze 8. června 2008

Audio nahrávka rozhovoru Radovana Kodery s Ladislavem Michálkem v Praze 29. prosince 2011

Jmenný rejstřík

Bárta (?) 16
Bondy Egon 35
Boudník Vladimír 8, 12-14, 20, 22-28, 30, 32, 33, 43, 45, 46, 48, 49, 52, 53, 55-58, 61, 62, 67
Boudníková Tekla 13
Boudníková-Špánová Věra 24, 28, 67
Boudníková-Zikmundová Jindřiška 24
Bouše Zdeněk 13, 32, 33, 45, 49, 59
Brůha Jan 41
Bukovský Stanislav 46
Čermáková Lucie 46
Drvota Stanislav 24
Fárová Anna 45
Hamera Oldřich 13, 14, 32, 33
Hampl Josef 13, 14, 28, 30-32, 34, 58, 59
Hrabal Bohumil 8, 12, 13, 20, 21, 29, 30-34, 41-43, 45, 46, 49, 52, 53, 58, 60, 61, 63
Hurta Vojtěch 46
Kafka Franz 41-43, 45,
Klíma Ladislav 30
Kodera Radovan 34, 46, 50, 53, 66
Kolář Jiří 52
Kostroun Karel 33
Kybalová Ludmila 41
Lennon John 14, 43, 46
Loukotková Jarmila 45
Mazal Tomáš 46, 50
Mencl Václav 30, 31
Merhaut Vladislav 12-14, 24, 28, 30-32, 41, 44-46, 50, 52
Meisner „Miťánek“ 33
Michálek Ladislav st. 11, 13
Michálková Růžena 11, 13
Michálková Irena 13, 24, 27, 41, 46
Moravec Miroslav 45
Mráz Bohumír 24
Palach Jan 39
Pecka Karel 33
Přemysl Řepa 66
Příbyl Květoslav 33
Pohribný Arsén 24
Roth Suzanne (Zuzana) 31, 32, 41, 63
Vaculík Ondřej 50
Villon Francois 45
Vondráček Vladimír 24

Zkratky

ČKD	Českomoravská Kolben-Daněk	PSO	Pražská stavební obnova
BH	Bohumil Hrabal	PTP	Pomocný technický prapor
LM	Ladislav Michálek	RK	Radovan Kodera
n. p.	národní podnik	TP	Technický prapor
PNP	Památník národního písemnictví v Praze	ZK	Závodní klub

V. Přílohy:

Texty v katalogu k výstavě Ladislav Michálek – Periférie, Velká synagoga v Plzni, červen – říjen 2009 (Merhaut, Kodera)

Vladislav Merhaut: FOTOGRAF LADISLAV MICHÁLEK

„Já mám úplně prasečí radost, že se mi povedlo to, o čem Hrabal i Kolář tvrdili, že to není možné – dělat dvě profese najednou“ – řekl mi jednou Vladimír Boudník, když po řadě pokusů o prosazení expresionalismu konečně přišlo jakési uznání a jeho grafická tvorba, dělaná vskutku jako „na koleně“, počala pronikat do výstavních síní a ovlivňovat řadu jiných, technicky mnohem lépe zařízených umělců. Vždyť on neměl nikdy k dispozici pořádný ateliér ani profesionální tiskařský lis, všechny ty satinyrky na kterých „vyjel“ své ohromné dílo si prakticky vyrobil sám a většinu těch stovek až tisíců grafických listů vytiskl po nocích nebo o nedělích, protože 48 i více hodin týdně pracoval v Aerovce (tehdy již součástí ČKD Praha) jako dělník.

Podobně by se nad svým fotografickým dílem mohl radovat i Ladislav Michálek, který také všechny své rozsáhlé obrazové cykly vytvořil při běžném civilním zaměstnání. Ani on neměl nějaké zvláštní technické vybavení, používal pouze zde běžně dostupné fotoaparáty typu Praktisix (později Pentakonsix) a fotokomoru v koupelně či v jiných improvizovaných prostorách s vypůjčeným zvětšovákem. Pouze občas se mu podařilo pracovat ve slušněji vybavených temných komorách, např. když fotokroužek, kterého byl členem, „zdědil“ komoru po zrušeném závodním fotografovi Aerovky, nebo v zařízení bývalého „Prvního českého klubu fotografů - amatérů“ v Nekázance, založeném již v roce 1889 a od padesátých let minulého století nesoucí název „Fotoklub ČKD Praha“.

Zřejmě není nutno předem získat kompletní dokonalé vybavení a pak teprve tápat a hledat, jak ho využít. Rozhodující je spíše jakási síla, nutkání, které opravdové tvůrce někam tlačí a ždímá z nich to důležité poznání, které by chtěli nějak zhmotnit a předat je dál. Velkou a důležitou roli zde hraje osud – tedy souhrn náhod, který ten osud tvoří.

Pro Ladislava Michálka – stejně jako pro mne – náhoda, že jsme po vojně nemohli nastoupit do vyhládnutého zaměstnání, ale byli jsme pracovním úřadem vrženi do náboru ČKD Praha, byla osudová. Seznámení s Vladimírem Boudníkem, který tam též pracoval, a jeho výtvarnou tvorbou podstatným způsobem ovlivnilo naši životní orientaci i celkový náhled na svět. Kdo Boudníka důkladněji osobně poznal, musel jím být poznamenán. A od něho to byl jen krůček k Bohumilu Hrabalovi, tehdy ještě neznámému spisovateli, se kterým nás Vladimír záhy seznámil.

Co mohl mladý začínající fotograf Michálek dělat? Takové osobnosti prostě musel svým objektivem zaznamenat, opak by byl neodpustitelný. Zvláště Vladimír Boudník, náš skutečný kamarád, potřeboval občas snímek grafiky pro reprodukci do katalogu, takže Michálek ho pak fotografoval i jak zatírá desku pro tisk, jak tiskne, žije či chodí na ryby. Dokonce za svoji sérii snímků „Grafik Vladimír Boudník“ získal v roce 1966 druhou cenu v soutěži vypsanou redakcí vysočanských novin Kovák ČKD.

Přestože Ladislav Michálek není fotoreportérem v pravém slova smyslu a na své záběry potřebuje čas, promyšlenou kompozici i vhodné osvětlení, povedlo se mu skutečně skvěle zachytit Vladimíra při práci i odpočinku a zvláště pak na snímcích vzniklých expozicí dvou negativů přiblížit i charakter Boudníkovy práce a jeho zaujetí pro strukturální asociaci.

S Bohumilem Hrabalem to bylo trochu jinak. Kromě běžných portrétů, vzniklých jakoby samovolně při nahodilých setkáních v Kersku, či jinde, si pan spisovatel Michálka jako fotografa někdy přímo objednal, když potřeboval realizovat nějaký svůj záměr, jindy zase použil již hotových snímků jako ilustrace do svých textů, povětšinou samizdatově vydávaných v době kdy byl v nemilosti a nemohl veřejně publikovat. (Výjimku snad tvoří pouze kniha „Kluby poezie“, vydaná Mladou frontou v r. 1981 – její název je odvozen z Michálkovy fotografie z Libně; tu však mezi jinými bohužel nereprodukovali). Hrabal se nechal také vyprovokovat, když uviděl Michálkův seriál fotografií náhrobku Franze Kafky. Napsal k nim text ADAGGIO LAMENTOSO, Michálek soubor dvacetkrát nazvětšoval, šoupli to do desek a bibliofilská pocta PAMÁTCE FRANZE KAFKY byla hotová.

Takových různorodých souborů s originálními fotografiemi a nějakým textem vydal Ladislav Michálek v nákladu vždy tak 5, 10 až 20 kusů několik. Podobně jako Boudník rozdával své grafiky – i on rozdal podstatnou část svých snímků.

Namířil svůj fotoaparát i na výtvarníka Josefa Hampla a další osoby ze své blízkosti, ale pravděpodobně nejvíce své energie věnoval zachycení proměnlivých stavů mezníků naší historie. Tak dokumentoval mizející Libeň, zaniklý ústavní hřbitov v Bohnicích, řadu židovských, vojenských i jiných hřbitovů po celých Čechách. Prusko-rakouská válka v roce 1866, její památníky, ty kamené zprávy z bojiště, ho přiměly nejen k zaznamenání jejich výtvarné podoby, ale také ke studiu a pátrání po průběhu tamních bitev i osudech lidí, kteří jimi byli zasaženi – což zpracoval nedávno do několika soukromě vydaných knih. Je to obdivuhodné. Těším se na jeho průřezovou a zatím největší výstavu jeho díla v plzeňské Velké synagoze.

Praha, 9. května 2009

Radovan Kodera: FOTOGRAFICKÉ PERIFÉRIE LADISLAVA MICHÁLKA

Pro sezónu r. 2009 připravilo Občanské sdružení Pro Photo do Velké synagogy v Plzni rozsáhlou profilovou výstavu českého fotografa Ladislava Michálka.

Ladislav Michálek (nar. 1937) patří do okruhu „něžných barbarů“ soustředěných od konce padesátých let kolem spisovatele Bohumila Hrabala a jeho Hráze věčnosti, jak sám nazval zadní trakt dnes již neexistujícího domu č. 24 v ulici Na hrázi v Praze-Libni, kde do 70. let 20. století bydlel. S Hrabalem Michálek seznámil jeho přítel a kolega nástrojař z podniku ČKD Trakce, grafik Vladimír Boudník. V té době Ladislav Michálek fotografoval postupně měnící se Libeň a mezi „objekty“ svého tvůrčího zájmu zahrnul jak spisovatele Hrabala, tak grafika Boudníka i další osobnosti tehdejší neoficiální kultury pohybující se v Boudníkově či Hrabalově blízkosti. Svým aparátem zachytil i některé dějinné události, zejména roku 1968 a 1969, byť způsobem spíše subjektivním než reportérským.

Atmosférou hrabalovských povídek prodchnutá (a v naprosté většině dnes již zmizelá) zákoutí, uličky, hospody, domy, dvorky či dílny staré Libně, z ustupujících vod Vltavy vyplavené vraky či postupně zanikající reklamní nápisy na štítech a fasádách libeňských domů tvoří jeden tématicky ucelený soubor Michálkových fotografických obrazů. Jejich pestrost a dynamiku autor zvyrazňuje přecházením od velkých celků až po detaily architektonických prvků či oprýskaných zdí. A jestliže Vladimír Boudník demonstroval kdysi svůj náhled na absolutní umění pomocí prázdných rámců zavěšených přímo na narušené venkovní domovní fasády, Ladislav Michálek tyto teorie realizuje a vymezuje na fasádách nalezené obrazce a struktury šachtou či hledáčkem svého fotoaparátu a zachycuje je trvale na políčka negativu. Boudníkem založený a prosazovaný umělecký směr explozionalismus pak nachází vrchol v Michálkových snímcích libeňských demolic včetně zbourání Hrabalovy Hráze věčnosti v r. 1988.

Michálek dobře chápe, že základním tvůrčím nástrojem fotografa je světlo a fotoaparát mu často slouží jen jako technický prostředek. Se světlem pracuje brilantně, fotí-li v terénu, na správné světlo si počká nebo za ním chodí a pronásleduje ho. Fotografuje-li v interiéru, užívá světlo úsporně, o to však účelněji. To vyniká zejména u portrétů Vladimíra Boudníka, tvořícího často dlouho do noci. Zdrojem světla se pak Michálkovi stává Boudníkovy pracovní lampa (ale někdy i třeba jen zapálená sirka) a zdá se, že Michálek s aparátem při hledání nejlepších úhlů pohledu a průsečíků světla a stínů postupně obtaňčí jak lampu, tak Vladimíra Boudníka a dosahuje tím vysoce esteticky a výtvarně a někdy až bizarně pojatých fotografických obrazů. A Vladimír Boudník se nechává ochotně Michálkem fotografovat, často sám vytváří pózy či téměř gymnastické sestavy a symbióza fotografa a modelu-objektu je dokonalá. Pozoruhodné jsou však i civilní snímky Vladimíra Boudníka, v nichž Michálek zachytil různé situace, nálady, pocity, všední i vyjimečné okamžiky Boudníkovy života. Podobně pozoruhodné, byť obsahově střízlivější, jsou snímky spisovatele Bohumila Hrabala, jehož Michálek fotografoval v rozsáhlém časovém úseku téměř třiceti let.

Po nešťastné smrti Vladimíra Boudníka na sklonku dramatického roku 1968 a zřejmě i z rozčarování ze společenského i politického vývoje se Michálek ve své tvorbě zaměřuje ještě niternějším směrem, uchyluje se k ještě perifernějším tématům a od 70. let začíná postupně – za pomoci a podpory své ženy Ireny - vytvářet monumentální opusy, jimiž jsou rozsáhlé cykly fotografií desítek židovských hřbitovů pořizované na území Čech a Moravy a v posledních letech již zcela cíleně vytvářené cykly fotografií vojenských hřbitovů a památníků vojákům padlých v prusko-rakouské válce v r. 1866. I zde Michálek účinně pracuje se světlem a vytváří tak emocionálně silné snímky, které mají i přes svůj původně dokumentární charakter vysokou estetickou a výtvarnou hodnotu. Tvůrčím vrcholem Michálkovy funerální tematiky se stává cyklus fotografií náhrobku, resp. hrobu spisovatele Franze Kafky na židovském hřbitově v Praze na Olšanech, cyklus, který inspiroval Bohumila Hrabala k sepsání textu *Addagio lametoso* a který společně v několika exemplářích vydali jako samizdatovou bibliofilii se serií originálních Michálkových fotografií.

Ladislav Michálek se jako fotograf nikdy neprofesionalizoval. Fotografie pro něho byla vždy způsobem zájmové tvůrčí realizace stojící mimo jeho zaměstnání, což je sice možná jednou z příčin toho, že jeho dílo zůstávalo stranou zájmu odborné i laické veřejnosti, zároveň si však uchoval veškerou tvůrčí svobodu a osobitost, ve své tvorbě zůstal důsledně mimo módní trendy a směry a vytvořil emotivně i esteticky podmanivé dílo konkrétním obrazovým sdělením bytostně svázané dílem spisovatele Bohumila Hrabala i grafika explozionalisty Vladimíra Boudníka.

Do kolekce uvedené poprvé v r. 2009 na výstavě ve Velké synagoze v Plzni bylo z Michálkových negativů nově nazvětšováno více než 200 fotografií zahrnujících práce z nejvýznamnějších autorových tematických okruhů. Realizátoři chtějí výstavou vzdát poctu nejen všem (tedy i těm v tomto textu nejmenovaným) „něžným barbarům“, ale především výjimečnému fotografovi i člověku Ladislavu Michálkovi.

V Plzni v květnu 2009

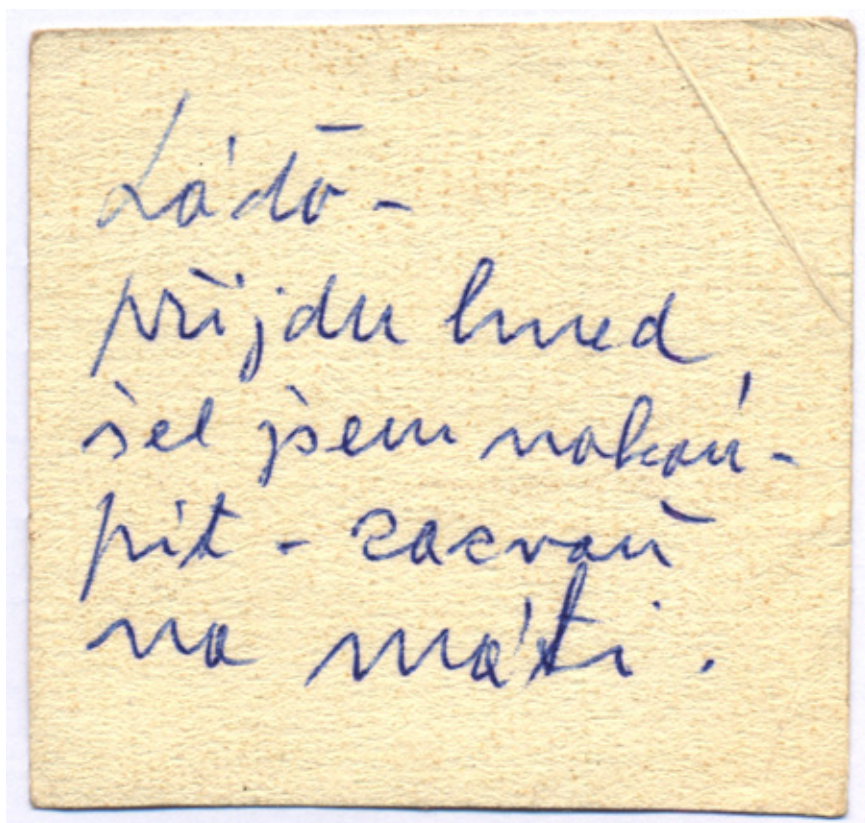

v šedesáti exemplářích.
Láďo měl bych na Tebe prosbu - ovšem - bude-li to
možné. Snad jsem Ti říkal, že v únoru 1969
mám mít výstavu v Havlíčkově Brodě. Jiz
je to v jedné galerii. Vedoucí galerie by potřeboval
pro katalog asi 7 fotografií mých prací a
můj portrét. Předmluvu má psát Dr. B. Mráz.
Fotografie mám odeslat do 10. XII. 68. - Nevím,
budeš-li mít činit se se mnou zdržovat a
neotravuji-li. Kdyby to nebylo možné, budu se
snazit se obrátit někam jinam.
Jinak žiji důlevoú mizerne. Udělat trochu
výtvarnicím a nebyť odkázán na životní
impulzy, mám dojem, že bych se na všechno
vyhroštal a šil si v klidu - pokud možno, jako
většina lidí. Je to peklo, že přes to, že se
pohybný musí lidem, trpím přetrvávajícím
osamocení. Konec-konců, je to ostatně sakrament,
a život nedává nic zadarmo.

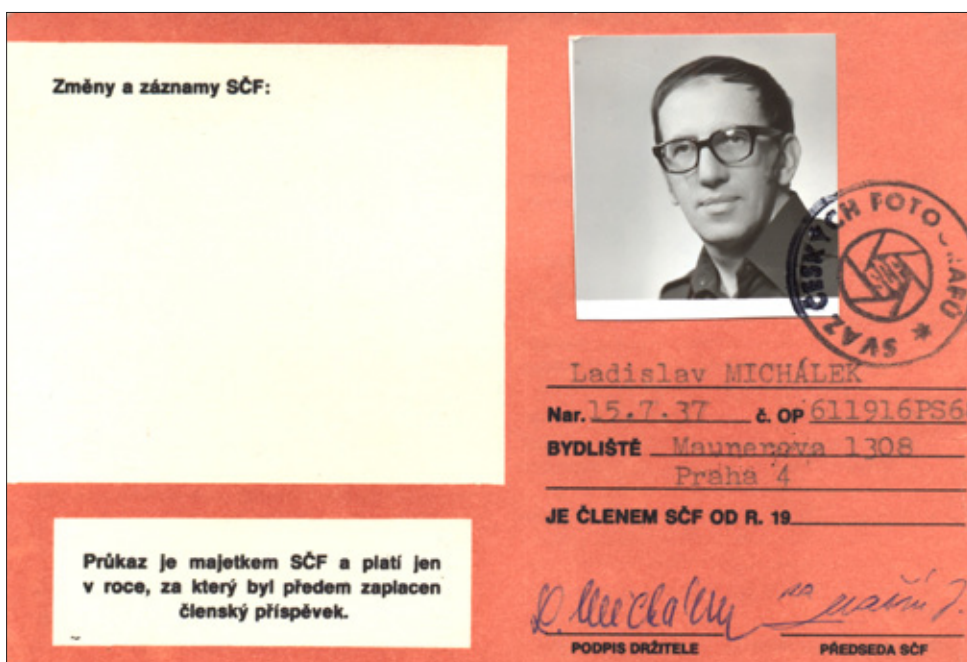
Jinak se miš dobře. Srdceú Tě
zdraví a současně Trcu

V. Boudník

Druhá stránka posledního dopisu Vladimíra Boudníka Ladislavu Michálkovi (Literární archiv Památníku národního písemnictví)

Vzkaz Vladimíra Boudníka Ladislavu Michálkovi (Literární archiv Památníku národního písemnictví)

Členská legitimace Svazu českých fotografů Ladislava Michálka (Literární archiv Památníku národního písemnictví)

FOTOKLUB ČKD
PRAHA 1
Nekázanka 7 (IV. p.)
dovoluje si Vás pozvat na

zahájení výstavy Boudník, Hampl
ve fotografii
LADISLAVA MICHÁLKA

~~2. XII.~~
VE ČTVRTEK ~~25. LISTOPADU~~ 1971 V 18 HODIN

Úvodní slovo dr.Z.Zenger

Výstava bude otevřena 26. 11.-31. 12. 1971 (pondělí-pátek, 14-20 h.)

Pozvánka na zahájení výstavy fotografií Ladislava Michálka (Literární archiv Památníku národního písemnictví)

text: Bohumil Hrabal
fotografie: Ladislav Michálek

Bohumil Hrabal
L. Michálek

Praha 1978

Bohumil Hrabal, Ladislav Michálek: Kluby poesie, samizdat, 1978, poslední stránka strojopisu (Literární archiv Památníku národního písemnictví)

Pozvánka na výstavu grafik Zdeňka Boušeho a fotografií Ladislava Michálka v klášteře Plasy u Plzně

Fotografie Hany Hamplové ze zahájení výstavy Bouše – Michálek v klášteře v Plasích. Ladislav Michálek stojí uprostřed, vedle něj vpravo je Josef Hampl (Literární archiv Památníku národního písemnictví)

ODBOR ŠKOLSTVÍ A KULTURY ONV V PRAZE 8,
AKTIV PAMÁTKOVÉ PÉČE ONV PRAHY 8
A
DIVADLO S. K. NEUMANA

DOVOLUJÍ SI VÁS POZVAT NA VÝSTAVU
FOTOGRAFIÍ

DIVADLO S. K. NEUMANA, PRAHA 8-LIBEŇ, TŘ. RUDÉ ARMÁDY 34

LADISLAV MICHÁLEK

MIZEJÍCÍ LIBEŇ

ZAHÁJENÍ VÝSTAVY VE ČTVRTEK 3. PROSINCE 1987
V 17.00 HODIN VE FOYERU DIVADLA

ÚVODNÍ SLOVO PRONESE ědr. BOHUMIL HRABAL
VYSTOUPÍ KVARTETO ZOBCOVÝCH FLÉTEN
V. BACHTÍKOVÉ Z LŠU LINDNEROVA 1

VÝSTAVA POTRVÁ DO 16. LEDNA 1988
(OTEVŘENA DENNĚ OD 19.00 HODIN)

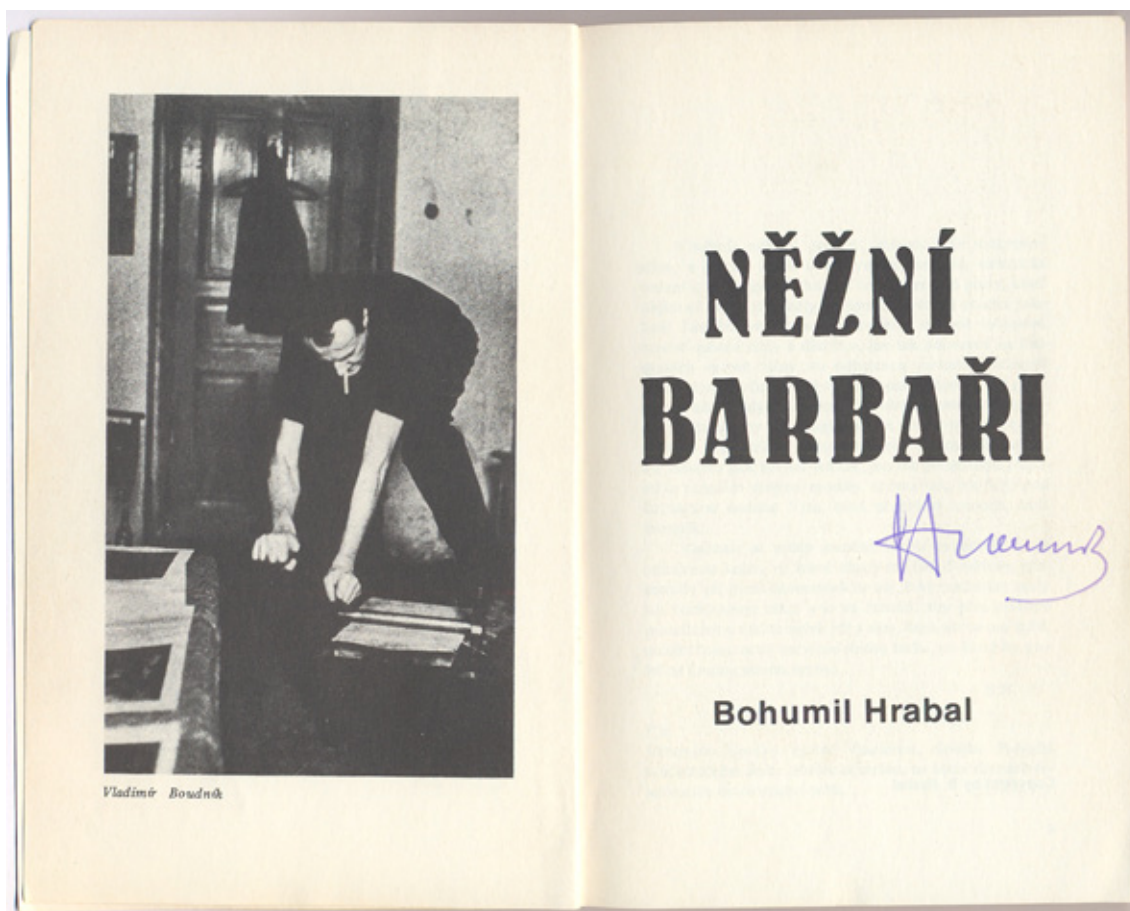
ladislav michálek

MIZEJÍCÍ

LIBEŇ

VERNISÁŽ VÝSTAVY FOTOGRAFIÍ
V KULTURNÍM DOMĚ KRAKOV V BOHNICÍCH
STŘEDA 20. LEDNA V 17 HODIN
VÝSTAVA POTRVÁ DO 4.3.1988

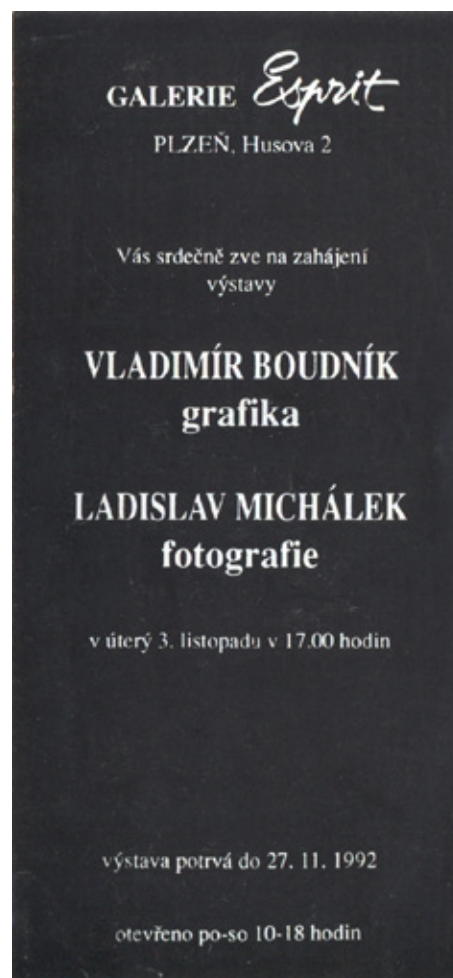
Pozvánka na reprízu výstavy fotografií Ladislava Michálka Mizející Libeň (Literární archiv Památníku národního písemnictví)

Bohumil Hrabal: Něžní Barbaři, nakladatelství Index, Kolín nad Rýnem, 1981, titulní dvoustrana s fotografií Vladimíra Boudníka od Květoslava Přibyla (archiv RK)

Obálka bibliofilie vydané nakladatelstvím. Pražská imaginace v r. 1991 u příležitosti výstavy fotografií Ladislava Michálka Kamenné zprávy z bojiště na zámku v Hrádku u Nechanic v r. 1991 (archiv RK)

Pozvánka na zahájení výstavy grafik Vladimíra Boudníka a fotografií Ladislava Michálka v Galerii Esprit v Plzni (Literární archiv Památníku národního písemnictví)

Praha, 31. 12. 88

milý Lado,
 byla jsem se týden, ale už jsem
 v Praze a do práce jsem se ne-
 dostala. Doufám, že jsi dostal
 červenou obálku Barbary, které
 jsem poslal poštou. Dáť
 si napsat další egiptské a i
 jiné dom (dobrych) knihy, kde
 je i Tři spikci. - Jinak tu
 bude je v turistu, ale stále se
 nespouští, jak jsem si ve
 představení. Samotná se přijde.
 Dáť tam i 6 fotek, přešle
 se i s nimi. Kniha by měla
 být v první polovině června.
 Doufám, že se máš dobře a
 tím se se se vidíme
 příště (ani v úvodu) přešle
 Ti (když budeš).
 Vše nejlepší v novém roce
 přeje
 Panu dvornímu fotografovi
 Vladimírka,
 (načítá P. F. 89 Hrabal B)

Silvestrovská pohlednice z r. 1988 od Suzanne Roth Ladislavu Michálkovi s dovětkem BH: „Panu dvornímu fotografovi Vladimírka, srdečné P. F. 89 Hrabal B“ (Literární archiv Památníku národního písemnictví)

Suzanne Roth s Ladislavem Michálkem v Praze v r. 1995 (Literární archiv Památníku národního písemnictví)

AMERICAN FLAG, 1977
 PHOTOGRAPH BY ROBERT MAPPLETHORPE

milý Lado,
 doufám, že jsi dostal ně-
 meckou Pochu a že se
 Ti líbí. Zaslali jsme
 fotku a posíláme
 mnoho srdečných poz-
 draní z této země
 Hrabal

ac jsi v Praze, jsi s pravní
 + dny jako fotograf,
 Je to panovnická
 svět jako hrom, jako -
 Praha jako moje Libeň
 kterou má oběti Tři
 Hrabal

36 USAirmail
 Igor Sikorsky

pan
 Ladislav Michálek
 Maurerova 1308
 ČS-14900 Jižní Město-
 Opatov
 Czechoslovakia

© 1980 ROBERT MAPPLETHORPE, COURTESY GARY MILLS GALLERY
 PRINTED BY RAPIDART PRINTING CORP.
 © FOTOFOLIO, BOX 661 CANAL STA., NY NY 10013
 8M4

Pohlednice poslaná Suzanne Roth a Bohumilem Hrabalem Ladislavu Michálkovi z New Yorku. Hrabal je do USA pozván na přednášky na několika univerzitách a Suzanne Roth jej doprovází. (archiv LM)

ŽIDOVSKÉ MUZEUM

V P R A Z E

Jewish Museum in Prague
Jüdisches Museum in Prag
Musée juif de Prague

Ladislav Michálek
Maurerova 1303
149 00 Praha 4

V Praze dne 15.9.1992
Naše čj. 2009/92

Vážený pane Michálku,

předložila jsem Vaše fotografie, jak jsem Vám slíbila, paní Dr. Hamáčkové, která se zabývá výzkumem židovských hřbitovů a paní Povolné, vedoucí výstavního oddělení. K mé velké lítosti paní Dr. Hamáčková nemůže Vaše fotografie použít jako dokumentace, protože její požadavky jsou více v poloze dokumentaristické, než umělecké.

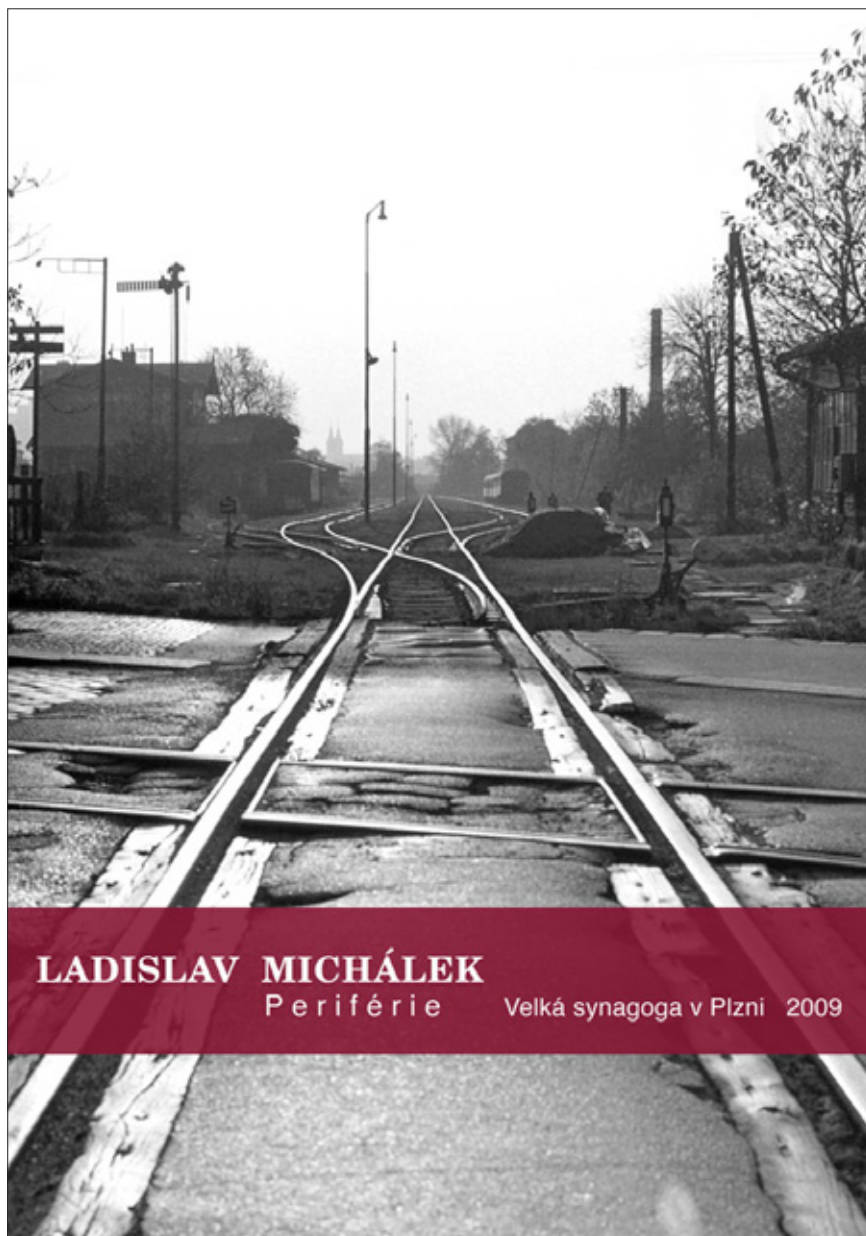
Ani moje myšlenka, že by bylo možné, využít tohoto materiálu pro pohlednice, nebyla úspěšná, protože pro tyto záměry je nezbytné, aby to byly fotografie barevné. Musím přiznat, že ani publikace, byť i sebezajímavější, věnované židovským hřbitovům, pokud mají černobílé fotografie, nejsou příliš úspěšné. Takže se ještě sama pro sebe zabývám myšlenkou, přece jen třeba někdy připravit menší sérii detailů se symboly rukou, lvů, konvic atd.- ale zatím je to spíš v poloze zhožného přání, než reality.

Tak se na me nezlujte, že jsem pro Vaši práci zatím nic udělat. Vyzvedněte si, prosím, svoje fotografie v sekretariátu u paní Švorčíkové, připadá mi to spolehlivější cesta, než je svěřit poště.

S pozdraven

L. Kytalová
Lucmila Kytalová

Dopis ze Židovského muzea v Praze se zamítavým rozhodnutím o možnosti vystavení Michálkových fotografií židovských hřbitovů (Literární archiv Památníku národního písemnictví)

Titulní strana pozvánky na výstavu fotografií LM v Plzni

Občanské sdružení Pro Photo
Národní památkový ústav, ÚOP v Plzni
Židovská obec Plzeň

si Vás a Vaše přátele dovolují pozvat
na zahájení výstavy fotografií

LADISLAV MICHÁLEK

Periférie

v neděli 21. června 2009 v 16⁰⁰
ve Velké synagoze v Plzni za účasti autora

Výstava bude otevřena do 31. 10. 2009
denně kromě sobot a židovských svátků od 10⁰⁰ do 18⁰⁰ hodin

Výstavu podpořily:

Město Plzeň
Plzeňský kraj
Nadace 700 let města Plzně
Nadační fond pro kulturní aktivity občanů města Plzně
AB Interier Plzeň

Text pozvánky na zahájení výstavy fotografií LM ve Velké synagoze v Plzni

Sdružení SERPENS a O.s. Pro Photo Vás zvou na výstavu

Ladislav Michálek PERIFÉRIE

Fotografie postupně mizející a měnící se Hrabalovy Libně.

Vernisáž se koná v pondělí 4. 10. 2010 v 18.00 hodin
v Synagoze na Palmovce

Ludmilina 601/4, Praha 8, stanice metra B - Palmovka

Koncepce a výběr fotografií: Ladislav Michálek, Radovan Kodera, Přemysl Řepa; zvětšeniny: Radovan Kodera, adjustace: Přemysl Řepa.
Vystavené fotografie jsou částí souboru vytvořeného v r. 2009 pro výstavu ve Velké synagoze v Plzni.

Kolekce fotografií byla vytvořena díky podpoře Města Plzně, Plzeňského kraje a Nadace 700 let města Plzně.

www.druzeniserpens.cz
www.agenturadellarte.net

 Židovská obec v Praze
www.kehilaprag.cz

Pozvánka na zahájení výstavy fotografií LM v libeňské synagoze

Ladislav Michálek s druhou manželkou Vladimíra Boudníka Věrou Špánovou-Boudníkovou během zahájení výstavy fotografií LM ve Velké synagoze v Plzni 21. června 2009. Textilní výtvarnice Věra Špánová-Boudníková zemřela 11. ledna 2012 (foto RK)

